

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované štúdium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Katarína Kristeková

Náhradná rodina ako záchrana pre nechcených.

Praha 2012

**Vedúca diplomovej práce:
PhDr. Jana Slezáková**

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010 – 2012

DIPLOMA THESIS

Katarína Kristeková

Family as a substitute for rescuing unwanted.

Prague 2012

**The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Jana Slezáková**

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracoval(a) samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpal(a), v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitetnej knižnici.

V Prahe dňa

Katarína Kristeková

Pod'akovanie

Zvláštne pod'akovanie patrí mojej vedúcej diplomovej práci
PhDr. Jane Slezákovej
za prínosné vedenie počas písania mojej diplomovej práce.

Anotácia

Predkladaná diplomová práca má teoretický charakter opierajúci sa o štatistické údaje ÚPSVR SR. Koncepcia práce je zameraná na zmapovanie života dieťaťa, ktoré nemalo dostatočne vytvorené podmienky na život vo vlastnej biologickej rodine.

Každé dieťa potrebuje mať rodinu, mamu, otca, súrodencov. Pre každého z nás je domov, rodina, blízki jednou z najsamozrejmejších istôt v našich najťažších obdobiach života a nielen vtedy, ale aj keď prežívame radosť, máme sa komu zveriť a s kým sa podeliť o naše šťastie.

No aj napriek tomu sú deti, ktoré také šťastie nemajú, aby mohli vyrastať a byť vychovávané vo svojej biologickej rodine obklopené láskou, citom od svojich rodičov. Tento jav je celosvetovým problémom aj keď sa spoločnosť nachádza na akomkoľvek stupni rozvoja demokracie, ekonomiky alebo sociálneho cítenia. Určité negatívne javy, ktorých dôsledkom sú deti žijúce mimo rodiny, nie je možné úplne odstrániť. Príčin je veľa, prečo sa deti dostávajú do náhradnej starostlivosti štátu (detské domovy, iné štátne zariadenia) alebo iných rodín. Práva týchto detí obhajuje štát prostredníctvom Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, prostredníctvom Centier pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže, vyšších územných celkov, obcí, právnických alebo fyzických osôb, ktorým bola udelená akreditácia a subjektov, ktoré vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.

Kľúčové slová:

Adopcia

Detský domov

Kuratela

Náhradná starostlivosť

Rodina

Annotation

The present thesis is theoretically relying on the statistic data of Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic. The concept is focused on mapping life of child who's biological family didn't create sufficient conditions for life.

Every child needs to have a family, mother, father, siblings. For each of us is home, family, close ones one of most natural certainty in the hardest times of our lives and not only, but also when we have good times we have someone to whom we entrust, with whom we share our happiness.

But there are still children who are not so lucky to grow and be raised in their biological family surrounded by love, and affection from their parents. This phenomenon is a global problem even if the society is at any stage of development of democracy, economic or social feeling. Some negative aspects, which results in children living outside their family, cannot be completely removed. There are many reasons why children comes into state care (orphanages, other public facilities) or other families. Rights of this children are advocated by the Centre of Labour, Social Affairs and Family, Office of Labour, Social Affairs and Family, through the Centers for International Legal Protection of Children and Youth, higher territorial units, municipalities, legal entities or individuals who have been granted accreditation and entities carry out measures of social protection and social care.

Key words:

Adoption

Children's Home

Family

Guardianship

Substitute care

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČASŤ	
1.Rodina.....	9
1.1.Význam rodiny pre utváranie osobnosti.....	11
1.2.Význam vzťahov v rodine	13
1.3.Funkcie rodiny.....	14
1.4.Funkčnosť a dysfunkčnosť rodiny.....	17
2.Príčiny prečo sa deti ocitnú mimo biologickej rodiny.....	20
3.Funkcia oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. 25	
3.1.Sociálna kuratela	27
4.Náhradná starostlivosť a jej rozdelenie	30
4.1.Základné rozdiely medzi jednotlivými formami náhradnej starostlivosti... 35	
4.2.Emocionálne prejavy detí v náhradnej starostlivosti.....	37
5.Detský domov.....	39
6.Adopcia - osvojenie.....	55
7.Základné psychické potreby dieťaťa	62
8.Sociálno patologické javy u detí v náhradnej starostlivosti	64
9.Preventívne programy na podporu rizikových rodín	66
ZÁVER.....	67
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV	69
ZOZNAM POUŽITEJ ZAHR. LITERATÚRY A PRAMEŇOV	71
ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV.....	72

ÚVOD

Mojím zámerom pri výbere diplomovej témy bolo poukázanie aj na taký fenomén ako sú „opustené deti“, o ktoré sa nemôžu, nevedia alebo nechcú starať vlastní biologickí rodičia. Žiadne dieťa si nevyberá svojich rodičov, čo je neraz dôvodom ich zlých životných podmienok. Na svete existuje mnoho vedeckých názorov a skúseností z rôznych oblastí ľudského života, ktoré hovoria o výnimočnosti a životnej nevyhnutnosti vzťahu dieťa – rodič/rodičovská (materská) osoba. Už z histórie je známe, že deti nedokážu existovať bez lásky a pohladenia.

Cieľom mojej diplomovej práce bolo zameranie sa na zmapovanie života dieťaťa vyrastajúceho vo funkčnej rodine k aktuálnym problémom detí vyrastajúcich v detských domovoch. Primárnym cieľom je konkretizovanie príčin prečo sa deti ocitnú mimo svojej biologickej rodiny a ich následné umiestnenie v niektorej z foriem náhradnej starostlivosti. Diplomová práca má teoretický charakter vychádzajúci zo štatistických údajov ÚPSVR SR.

1. RODINA

Význam rodiny spočíva v tom, že je prvým sociálnym prostredím, v ktorom jedinec vyrastá a súčasne trvalým, do ktorého sa ustavične vracia, aj keď sa postupne začleňuje do ďalších sociálnych skupín a na jeho formovaní sa podieľajú ďalšie spoločenské inštitúcie.

Rodina dopĺňa socializačné pôsobenie o vlastné charakteristické črty a osobitosti (neopakovateľný sociálny systém s vlastnými hodnotami, pravidlami, komunikačnými vzorcami, špecifickými vzťahmi k sebe a okoliu, syntetizovanými v rodinných mýtoch, rituáloch a stratégiách integrovania so spoločnosťou, ktorého sú súčasťou). Rodina je reálne aj modelové prostredie. Istota, stabilita, tesnosť vzťahov s blízkymi v rodine, je nevyhnutný predpoklad pre zdravý vývin dieťaťa a pre formovanie jeho sociálnych kompetencií v rôznom veku. Rané vzťahy s dôležitými blízkymi ovplyvňujú neskoršie vzťahy. Jedinové skúsenosti a zážitky v rodine sú hlboko uložené vnútorné schémy, pre ktoré je príznačná výrazná stabilita (Brenman a Wamblot).

RODIČIA

- Poskytujú lásku a opateru, základnú starostlivosť, bezpečnosť.
- Sú identifikačný model, predloha.
- Prostredie odmieta a trestov posilňuje žiaduce a nežiaduce správanie.
- Učia hodnotám základných medziľudských výmen.
- Poskytujú poznatky a skúsenosti o svete, kognitívne stimulujú rozvoj dieťaťa.
- Podieľajú sa na formovaní a rozvíjaní sebapocítania dieťaťa a jeho emócií.

SÚRODENCI

- Vek, počet, pohlavie detí, zdravotný stav a postavenie v rodine sú dôležité činitele.

- Deti si osvojujú sociálne – komunikačné zručnosti, kompromisy a vyjednávanie.
- Spoznávajú a vyrovnávajú sa s nejednoznačnými a ambivalentnými vzťahmi.
- Získavajú spätnú väzbu pre formovanie sebaponímania.
- Rodičovské a manželské negatívne javy majú dopad na formovanie sociálnych kompetencií a všeobecnej adaptability, nadväzovania a udržiavania vzťahov v sociálnej oblasti.

1. Súdržnosť rodiny a jej celková atmosféra

Tá je daná v hlavnej miere vzťahmi medzi manželskými partnermi, z pohľadu dieťaťa rodičmi. Pozitívna atmosféra, úprimné a vyrovnané vzťahy medzi rodičmi určujú ráz a štýl života celej rodiny, ktorý ovplyvňuje vývin dieťaťa a podporuje u neho aj adekvátne formy správania. Rozháraná, prípadne neúplná rodina túto funkciu v pozitívnej rovine nemôže v plnom rozsahu plniť.

2. Aplikované výchovné techniky zo strany rodičov

Všeobecne sa možno stretnúť s dvoma extrémnymi výchovnými technikami- autokratickým a liberálnym. Pre autokratický štýl výchovy je charakteristická dominancia zo strany rodiča, jeho rozhodovanie o všetkých záležitostiach dieťaťa a nepripustenie určitých odchýlok od vlastných zásad. Naproti tomu liberálne výchovné pôsobenie spočíva v ponechaní úplnej voľnosti dieťaťu. S tým súvisí aj forma trestania za porušovanie požadovaných noriem a odklon od nich. Z výchovného hľadiska sa vyžaduje zhoda v pôsobení oboch rodičov, pretože tzv. dvojkoľajnosť vo výchove je negatívnym javom. Často sa s ňou možno stretnúť, ak niektorý z rodičov aplikuje extrémny štýl výchovy. Napríklad otec je príliš autokratický, matka sa snaží situáciu riešiť opačným výchovným štýlom.

3. Miesto dieťaťa v rodine, resp. jeho postavenie v hierarchii detí

Ide najmä o objektívnu skutočnosť, ktorá je daná poradím príchodu detí do rodiny. Každé z narodených detí v rámci danej rodiny prichádza do odlišných sociálnych podmienok, čím je daný aj ich odlišný vplyv na dieťa. Prvorodené dieťa je v inej situácii ako druhorodené. V rodine vznikajú nové vzťahy a väzby pri narodení každého dieťaťa.

Tieto tri základné socializačné charakteristiky rodiny majú nepopierateľný význam pri celkovom formovaní osobnosti dieťaťa. Súdržnosť rodiny učí dieťa spoliehať sa pri problematických životných situáciách na rodinu, a tým riešiť problém v spolupráci s ostatnými členmi rodiny. Takéto riešenie upevňuje v dieťati schopnosť dôvery a spolupráce pri stanovení vhodných stratégií riešenia problému. Neponecháva dieťa samotné s problémom a tým minimalizuje jeho ohrozenie, že dieťa sa utiahne so svojím problémom do seba v obave, že jeho problém nie je nik schopný riešiť. Takýto únik môže spôsobiť psychické problémy dieťaťa, ktoré môžu vyústiť v skratové konanie. Práve komunikácia v rodine, opätovanie citov, otvorenie sa druhým je najlepšou prevenciou vzniku nebezpečných únikov do seba samého, je prevenciou pred stratou duševného kontaktu medzi členmi rodiny a tým i narušením rodiny ako celku

1.1. Význam rodiny pre utváranie osobnosti

Dnes už nemožno pochybovať o nenahraditeľnosti rodiny pre zdravý vývoj detí, považujeme preto za nesmierne dôležité zaoberať sa otázkou pomoci rodinám, ktoré z rôznych dôvodov zlyhávajú v plnení svojich funkcií.

Rodina je nepochybne najstaršou ľudskou spoločenskou inštitúciou.

Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov za základ rodiny považuje manželstvo a definuje ho ako zväzok muža a ženy, ktorého hlavným účelom je založenie rodiny a riadna výchova detí. Rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Rodina je prvým sociálnym prostredím, do ktorého sa dieťa narodí. Je východiskovým terénom socializačného procesu a „spojovacím mostíkom“ medzi jednotlivcom

a spoločnosťou (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000). Bauman definuje rodinu ako: „skupinu osôb spojených zväzkami manželstva, krvi alebo adopcie, ktorí obvykle bývajú spolu a vnútri skupiny postupujú podľa spoločensky uznanej deľby úloh.“ (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000). Aj na začiatku nového tisícročia je rodina považovaná za nenahraditeľnú hodnotu ľudského života.

Ako jedna zo základných, primárnych, malých sociálnych skupín má významnú úlohu pri socializácii osobnosti dieťaťa. (Kohoutek, 1998)

Rodičia svojim vplyvom určujú životnú dráhu dieťaťa- dieťa si z rodiny odnáša predstavu o pracovnom uplatnení, o manželstve a rodine, o hodnotovej orientácii. Dieťa toto všetko prehodnocuje a do svojho ďalšieho života preberá to, čo považuje za pozitívne. Rodina nie je významná len pre deti, má zmysel aj pre rodičov, keď dospelému umožňuje presiahnuť horizont vlastného života. Všetkým členom rodiny, deťom aj dospelým, poskytuje rodina domov. V ňom človek načas odkladá svoje verejné roly. V ideálnom prípade poskytuje rodina všetkým svojim členom bezpodmienečné prijatie a bezpečné zázemie. (Matoušek, 1993) Rodina dokáže plniť svoju hlavnú úlohu len vtedy, keď sa rodič dokáže podriať potrebe dieťaťa, pretože je zaň zodpovedný. Hlavný meradlom funkčnosti rodiny je emocionálna spokojnosť manželov a emocionálne uspokojenie detí. (Matoušek, 1993)

Ak sa má dieťa harmonicky rozvíjať po charakterovej a intelektovej stránke v osobnosť zdravú a spoločnosti užitočnú, potrebuje vyrastať v prostredí citovo stálom, vrelom a prijímajúcom. Spolu s rodinou na dieťa vplýva niekoľko ďalších dôležitých faktorov, rodina je východiskovým terénom socializačného procesu a spolu s ďalším socializačnými činiteľmi (rovesnícke skupiny, škola, masmédiá.) pôsobí na rozvoj dieťaťa. Rodina má však medzi nimi jedinečné postavenie vo viacerých smeroch. Len ona stojí na začiatku – má tak možnosť ovplyvňovať rozvoj dieťaťa v najcitlivejšom období. Je priestorom, kde možno najprirodzenejším a najintenzívnejším spôsobom uspokojovať základné psychické potreby dieťaťa. Je teda „modelom medziľudských vzťahov“, ktoré si dieťa prenáša do života a na základe ktorých ich bude hodnotiť.

1.2. Význam vzťahov v rodine

Všetkým členom poskytuje rodina domov. To nie je len stabilné miesto, ale aj prítomnosť stabilných osôb, rodičov, ktorí sú na vývine svojho dieťaťa vysoko citovo angažovaní a uspokojujú jeho citové potreby .

Základnými citovými potrebami sú pocit dôvery, bezpečia, istoty. Závažné narušenie alebo nedostatok týchto pocitov sa nepriaznivo prejavuje pri začleňovaní dieťaťa do spoločnosti.

Nedostatok lásky má negatívny vplyv na sebaúctu a sebahodnotenie dieťaťa. Dieťa si podľa istoty, ktorú zažíva vo svojom rodinnom spoločenstve, vytvára sebaistotu, sebaobraz a sebavedomie.

Citová angažovanosť v normálne fungujúcej rodine sa vyvíja a pretvára.

Kvalita rodinných vzťahov prispieva k zdravému vývoju, vývinu od detstva po dospelosť.

Interakcia medzi rodičmi navzájom a medzi rodičmi a deťmi je modelom sociálnej interakcie, spôsobu komunikácie, štýlu správania, prejavovania záujmu, radosti, riešenia problémov, ochoty pomáhať a vzdať sa niečoho v prospech iného.

Zlá rodinná výchova môže viesť k antisociálnemu vývinu, citovej neistote, labilitate, deficitnému etickému vývinu, egocentrizmu a neadekvátnym interpersonálnym vzťahom.

Skryté alebo zjavné poruchy rodinnej atmosféry môžu nesprávne zamerať vývin osobnosti, ktorá sa prejavuje poruchami už v detskom veku alebo v prelomových obdobiach v neskoršom veku.

Prvých 6 mesiacov nemluvňata je obdobím „mocne ma objímaj“. Blízkosť matky a jej tela vryje hlboké brázdy do nervového systému dieťaťa. Harmonická láska medzi matkou a dieťaťom je pradávnym vzorom každého budúceho citového kontaktu /Morris/.

Deti, ktoré si nemohli v ranom období utvoriť dôverný vzťah k jednej osobe, neskoršie v dospelosti nebudú schopné utvoriť si trváce intímne partnerské vzťahy

1.3.Funkcie rodiny

„Rodina ako biosociálna skupina plní viaceré funkcie voči svojim členom i spoločnosti. Tieto funkcie sa navzájom úzko prelínajú a ovplyvňujú, takže je ťažké striktné oddeliť vnútro rodinné funkcie od spoločenských.“ (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000)

Zameriame sa najmä na biologicko-reprodukčnú, ekonomickú, socializačnú, výchovnú a emocionálnu funkciu, hlavne preto, že pri zlyhávaní rodiny pri plnení práve týchto funkcií, je potrebná sanácia rodiny.

Biologicko - reprodukčná funkcia

Rodina je sociálna skupina založená na biologickom základe a zaisťuje biologické trvanie spoločnosti (rodením členov spoločnosti) a odovzdávaním biologických vlastností. Táto funkcia patrí k najdôležitejším funkciám a spočíva jednak:

- v reprodukčnej funkcii, vďaka ktorej dáva nových členov v rodine a zabezpečuje pokračovanie rodu, no aj sociálne prežitie spoločnosti, pretože rozmnožuje jej tvorivé a produktívne sily,
- v erotických vzťahoch medzi manželmi, čiže v pohlavnej láske, ktorá je silným stabilizujúcim činiteľom manželstva a rodiny.“ (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000). „Biologická funkcia patrí v súčasnosti k jedným z problémov našej spoločnosti, najmä jej reprodukčnosť, pretože ekonomická situácia našej spoločnosti nie každému dovoľuje založiť si rodinu, spoločenský pokrok v oblasti partnerských vzťahov pokročil výrazne dopredu a mladí ľudia nie vždy túžia po manželstve a založení si rodiny. Bytová otázka je problematikou, ktorá má často za následok upustenie od manželského a rodinného zväzku a taktiež nedostatok pracovných príležitostí pre mladých ľudí spôsobuje mobilitu za prácou často za hranice našej krajiny.“ (Višňovský, 2007).

Ekonomická funkcia

Predstavuje príslovečnú „strechu nad hlavou“ a zabezpečovanie základných životných potrieb rodiny. Kvalita a plnenie tejto funkcie ovplyvňuje aj plnenie iných funkcií rodiny. Dôsledky ekonomickej

transformácie spoločnosti sa prejavili na slovenskej rodine dosť negatívne. Mnoho rodín sa ocitlo na pokraji biedy v dôsledku nárastu nezamestnanosti, zvyšovania životných nákladov a iných negatívnych javov, ktoré sprevádzajú politickú a ekonomickú transformáciu spoločnosti. Kríza rodiny a iné sociálno-patologické javy prispeli k spoločenskej potrebe, ktorá si vyžiadala aj nárast pomáhajúcich profesií. (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000).

Výchovná funkcia

Výchova predstavuje ťažisko socializačného pôsobenia rodiny. Rodičia sú pre deti prvé výchovné vzory, ktoré majú spravidla u detí veľkú autoritu, čo umožňuje efektívnosť rodinnej výchovy. Mnoho rodičov však nie je na túto úlohu dostatočne pripravených a často aj z nevedomosti urobia vážne chyby pri výchove detí, čo sa odráža v ich narušenom vývine“. (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000).

Rodičia vychovávajú svoje deti celým prostredím, atmosférou, správaním, vystupovaním, svojou hierarchiou hodnôt a pod. S cieľmi rodinnej výchovy súvisí aj jej obsah a úlohy. Výchovnú funkciu v rodine ovplyvňuje aj kvalita vzťahov medzi manželmi. (Bakošová Z.,1994)

Výchovná funkcia zohráva významnú úlohu v živote jednotlivca. Dieťa si v rodine osvojuje najzákladnejšie ľudské vlastnosti a činnosti: chôdzu, reč, spoločensko-kultúrne, hygienické a mravné pravidlá, návyky a zvyky. Najprv pozoruje a neskôr napodobňuje modely správania prevzaté a odpozorované od rodičov a blízkych. Výchova v rodine predstavuje ťažisko socializačného procesu jednotlivca. Výchova v rodine však môže mať rôzne podoby prejavujúce sa celkovým vzťahom, správaním kladením požiadaviek na dieťa. Neodmysliteľnou súčasťou výchovy v rodine je úloha (rola) partnerov vo výchove. Tieto roly majú nezastupiteľné miesto vo výchove dieťaťa, navzájom sa prelínajú a dopĺňajú. (Višňovský, 2007)

Emocionálna a psychohygienická

Emocionálna funkcia je považovaná za najdôležitejšiu a nezastupiteľnú funkciu rodiny. Kladné citové vzťahy medzi rodičmi, rodičmi a deťmi, súrodencami navzájom, vzťahy k starým rodičom a iným príbuzným sú

dôležitým predpokladom rozvoja vlastnej emocionality dieťaťa. Rodina zabezpečuje dieťaťu bezpečie, lásku, pochopenie. Významná je najmä citová väzba na matku v rannom detstve. Ak rodina zlyháva pri plnení tejto funkcie, nastáva citová deprivácia, a frustrácia.

Psychohygienická funkcia spočíva v upevňovaní fyzického a duševného zdravia svojich členov, mala by byť „oázou pokoja“ v hektickom mori života. (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000).

Ochranná funkcia

Spočíva v ochrane zdravia detí a ich ochrane pred sociálno-patologickými javmi. Jej úloha je nesporná aj v oblasti primárnej prevencie patologických závislostí, delikvencia a kriminality a pod. V súčasnosti sa zdôrazňuje aj v súvislosti s poskytovaním pomoci tým členom rodiny, ktorí sa ocitli v sociálnej núdzi.

Socializačná funkcia

Rodina je primárnym socializačným činiteľom, kladie základ osobnosti človeka. Je „modelovou dielňou“ ľudského správania, a preto sa správanie, ktoré si človek osvojí v rodine prenáša aj do iných skupín (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000).

Rodina je prvým miestom, kde sa dieťa spoločensky začleňuje, i prvým prostredím, ktoré učí dieťa začleňovať sa do sociálnych vzťahov. (Bakošová Z., 1994)

Jedinec sa prostredníctvom preberania modelov správania a vlastnej iniciatívy včleňuje do spoločnosti. Na procese socializácie v rodine sa podieľajú vnútorodinné socializačné činitele ako výchova, vzťahy v rodine, štruktúra rodiny, jej kultúrne a ekonomické podmienky. (Višňovský, 2007)

1.4. Funkčnosť a dysfunkčnosť rodiny

Každá rodina je svojím spôsobom jedinečná a neopakovateľná sociálna skupina, v ktorej platia vlastné pravidlá fungovania, špecifické formy správania a vzájomnej komunikácie (Hroncová, Hudecová, Matulayová, 2000).

Nie každá rodina však vždy primerane plní svoje funkcie voči spoločnosti a uspokojuje potreby svojich členov. V dôsledku toho dochádza k poruchám rodinného prostredia, resp. dysfunkčnosti rodiny. (Ziemska, 1980)

J. Dunovský navrhol na základe hodnotenia funkčnosti rodiny a jej porúch vo vzťahu k dieťaťu štyri pásma funkčnosti rodiny: (Levická J., 2004)

1. Funkčná rodina – v postate je to rodina bez narušenia, ktorá je schopná zabezpečiť dieťaťu dobrý vývin.

2. Rodina problémová – vyskytujú sa v nej poruchy niektorých funkcií, ktoré však vážnejšie neohrozujú rodinný systém a vývin dieťaťa v ňom. Rodina je schopná riešiť svoje problémy sama, vlastnými silami alebo pomocou iných.

3. Dysfunkčná rodina – sú v nej vážnejšie poruchy niektorých alebo všetkých rodinných funkcií, ktoré bezprostredne ohrozujú, poškodzujú rodinu ako celok a výchovu detí. Takáto rodina na rozdiel od predchádzajúcej potrebuje sústavnú pomoc zo strany odborníkov.

4. Afunkčná rodina – poruchy sú v nej natoľko závažné, že rodina prestáva plniť svoje úlohy. Vážne ohrozuje existenciu a zdravie detí, ktoré musia byť umiestnené z tohto dôvodu do náhradnej rodinnej výchovy.

Dysfunkčná rodina je rodina, pre ktorú je charakteristická napätá atmosféra a kde nezhody medzi partnermi vedú k neustálym nezhodám. V takejto rodine je častým javom alkoholizmus, nezáujem o dieťa, či hrubé, agresívne zaobchádzanie s partnerom a deťmi (Hamarová, 1986).

Deti v dysfunkčných rodinách citovo strárajú a sú často vystavované stresovým situáciám, čo má nepriaznivý vplyv na ich ďalší vývoj a schopnosť socializovať sa do spoločnosti a vrstovníckych skupín. V týchto rodinách bola pozorovaná nepochopiteľná hluchota k stavu krajnej psychickej núdze niektorého člena. (Levická J., 2004)

Výraz funkčná rodina uprednostňujeme pred pojmom normálna rodina, harmonická rodina, zdravá rodina, či neklinická rodina O. Matoušek pracuje s pojmami klinická a neklinická rodina.

Klinickú rodinu definuje ako rodinu, „ktorá sa kvôli svojim problémom dostala do styku s poradenskou alebo terapeutickou inštitúciou“ (Matoušek, 1993). Pri posudzovaní funkčnosti rodiny je potrebné hlavnú pozornosť venovať hlavným funkciám rodiny, ako je výchova detí a uspokojovanie potrieb dospelých členov rodiny. Vo vnútorných vzťahoch klinických rodín je citeľná atmosféra nedôvery, očakávanie neprijemností. Potreby a prania členov sú často prijímané ako neoprávnené a sú odmietané. Častým javom v klinických rodinách sú ostré mocenské boje. Pokiaľ je to možné, zodpovednosti sa každý vyhýba, v opačnom prípade ju niekto na seba prevezme, ale neunesie to. Vytváranie koalícií, ktoré prekračuje generačné hranice, je považované za zvlášť negatívne. V komunikácii dysfunkčných rodín sa zistilo veľa protirečení, nedorozumení a zmätkov. Dysfunkčné rodiny zvládajú aj bežný chod domácnosti s ťažkosťami. V takejto rodine nie sú jasné kompetencie.

Vo funkčných rodinách sa očakáva dobré za dobré. Členovia na seba berú ohľady a rešpektujú sa. Pre tieto rodiny je typické, že rodičia tvoria pevnú koalíciu, ktorú žiadny vonkajší vplyv nedokáže trvalo ohroziť. V rodine je pevná hierarchia zodpovednosti. Komunikácia je živá a aktívna, každý hovorí sám za seba. Rodinná atmosféra je pozitívnejšia, členovia dávajú najavo radosť, zo vzájomného kontaktu. Chod domácnosti rodina zvláda hladko, bez väčších problémov. O závažnejších záležitostiach rozhodujú rodičia. Pravdepodobne najpodstatnejšie vo funkčných rodinách je vedomie nutnosti spolupracovať a vnímanie potrieb členov (Matoušek, 1993).

Rodina ako základná bunka spoločnosti si zasluhuje podporu a ochranu, a to najmä tá, ktorá svoje problémy nie je schopná zvládnuť bez pomoci spoločnosti .

2. PRÍČINY PREČO SA DETI OCITNÚ MIMO BIOLOGICKEJ RODINY

Rodina sa už po stáročia považuje za základnú bunku spoločnosti. Má veľký význam z hľadiska jednotlivca i celej spoločnosti. V jednotlivých historických obdobiach sa mení, k čomu do značnej miery prispieva aj celkový vývoj spoločnosti. Rodina plní hlavne tieto funkcie:

1. Biologicko-reprodukčnú, zabezpečuje pokračovanie života.
2. Ekonomicko-zabezpečovaciu vytvára existenčné istoty.
3. Emocionálnu - predstavuje vzájomné vzťahy členov rodiny.
4. Socializačno-výchovná funkcia mení dieťa v harmonickú sociálne integrovanú osobnosť. (Giddens Anthony, 2003).

Poruchy a zlyhanie základných funkcií rodiny sa odrážajú vo vývoji detí a následne vo fungovaní spoločnosti. (BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., 2008).

Príčiny prečo sa deti dostávajú do náhradnej starostlivosti.

Deti, ktorých rodičia sú chorí mentálne alebo telesne a súčasne ani v širšej rodine nie je nikto, kto by sa o ne postaral.

Deti, ktorých rodičia žijú asociálnym spôsobom (alkohol, drogy, trestná činnosť).

Deti, ktorých rodičia sa vzhľadom na svoje sociálne podmienky nemôžu o svojich potomkov starať (bezdomovci alebo dlhodobo nezamestnaní).

Deti, ktoré sa narodili postihnuté a ich rodičia nezvládajú starostlivosť o ne.

Deti rodičov, ktorí zlyhávajú v starostlivosti z dôvodu citového vyprahnutia, lebo sami vyrastali v jednej zo štátnych inštitúcií.

Deti maloletých matiek, ktoré nie sú dostatočne zrelé vychovávať vlastné dieťa.

Deti rodičov, ktorí sa k nim chovajú patologicky, teda sú psychicky alebo fyzicky týrané, zneužívané alebo zanedbávané.

Deti rodičov, čo prišli o zamestnanie, strechu nad hlavou a postupne prepadli do sociálnej siete a nie sú schopní sa postarať o seba ani svoju rodinu.

Deti, ktorých rodičia zomreli a nemajú nikoho, kto by sa o ne postaral. (sú to asi 3% z celkového počtu detí v náhradnej starostlivosti). (Občianske združenie Návrat, 2000).

Je zrejmé, že príčin prečo sú deti umiestňované v náhradnej starostlivosti je viac. Zrejmá je aj skutočnosť, že dieťa je v nezávideniahodnej situácii vždy nevinne.

Je ťažké hľadať príčiny - je to zlyhávanie rodiča, chýbajúca podpora okolia, nedostatočná sociálna pomoc, súhrn týchto a mnoho ďalších faktorov. Faktom zostáva aj to, že v praxi nám chýba účinný systém podpory zlyhávajúcej rodiny. Kritickým riešením danej neúnosnej situácie býva umiestnenie dieťaťa v ústave alebo v náhradnej starostlivosti. Jeho vyňatie z prostredia, kde bolo ohrozené a umiestnenie do úplne neznámeho prostredia, kde má zabezpečené teplé jedlo, zdravotnú starostlivosť a v neposlednom rade vzdelanie. Treba ale dodať, že aj v týchto zariadeniach býva dieťa ohrozené nedostatkom citových väzieb, podnetov, prázdnotou, opustenosťou a chýbajúcim zmyslom života. (Občianske združenie Návrat,2000).

Tabuľka 1: Hlavné dôvody, ktoré viedli k vyňatiu dieťaťa z rodiny (2006 a 2007)

	Spolu	do 1 roka	do 3 rokov	do 6 rokov	do 10 rokov	do 15 rokov	od 15 rokov
Dôvody na strane dieťaťa							
Zanedbávanie školskej dochádzky	215	0	0	2	28	123	62
Úteky z domu	136	0	1	2	5	79	49
Poruchy správania v škole	126	0	0	1	10	80	35
Poruchy správania k rodičom	122	0	0	2	11	73	36
Členstvo v nevhodnej partii	82	0	0	2	2	44	34
Páchanie trestnej činnosti	80	0	0	1	6	41	32
Poruchy správania vo vzťahu s inými deťmi	61	0	0	0	8	38	15
Poruchy správania vo vzťahu k iným dospelým	42	0	0	1	4	25	12
Drogová závislosť	24	0	0	0	0	13	11
Hazardné hry	3	0	0	0	0	2	1
Iný	262	88	39	39	41	36	19
Počet posudzovaných detí	968	207	99	115	158	172	117
Dôvody na strane rodičov							
Strata bývania	212	43	25	36	42	54	12
Alkoholizmus matky	164	15	22	25	38	47	17
Alkoholizmus otca	101	8	9	8	19	39	18
Strata zamestnania rodičov	91	8	5	11	18	35	14
Zdravotný stav rodičov	83	16	5	10	11	26	15
Zdravotný stav dieťaťa	57	26	11	7	2	7	4
Agresívne správanie rodiča voči rodičovi	44	5	6	4	14	14	1
Agresívne správanie rodiča voči dieťaťu	44	0	4	2	12	17	9
Týranie v rodine- fyzické	40	5	4	2	9	16	4
Týranie v rodine- psychické	27	1	2	2	8	11	3
Podvýživa	23	6	10	4	1	2	0
Mŕtva matka	23	0	0	0	5	13	5
Mŕtvy otec	16	0	0	3	3	6	4
Odloženie do hniezda záchrany	3	3	0	0	0	0	0
Iný	482	140	49	56	65	126	46
Počet posudzovaných detí	968	207	99	115	158	272	117

Zdroj: Mikloško, Žarnay (2008,s. 21)

1. júna 2004 – vznikla na Slovensku občianska iniciatíva, ktorej cieľom bolo zriadiť verejné schránky na záchranu nechcených novorodencov tak ako tomu je v iných demokratických krajinách. Na základe tejto iniciatívy vzniklo občianske združenie Šanca pre nechcených, jeho hlavnou činnosťou je pomoc „nechceným“ - ľuďom odkázaným z rôznych krízových príčin na pomoc iných.

Túto pomoc rozdelili do troch etáp:

1. Hniezdo záchrany – (krízové riešenie) – zriaďovanie verejných inkubátorov pri nemocniciach v SR na záchranu života nechcených novorodencov, v ktorých môže matka anonymne a beztrešne odložiť nechcené bábätko.

2. Kolíska záchrany – (lepšie riešenie) – vznik zákona o utajených pôrodoch a vytvorenie telefonickej linky, na ktorú sa môžu obracať ženy s nechceným tehotenstvom a ľudia v kríze

3. Náruč záchrany – (ideálne riešenie) – vytvorenie takých podmienok pre ženy s nechceným bábätkom, aby sa dieťaťa nemuseli vzdávať. Projekt Hniezdo záchrany je vnímané len ako krízové riešenie krízovej situácie a jeho cieľom je predovšetkým a v prvom rade záchrana života.

Teda zabezpečenie najzákladnejšieho a najprvoradejšieho práva každého človeka a teda i dieťaťa – práva na život. Bez udržania života a zabezpečenia práva naň, sú všetky následné práva pre jedinca a teda i pre dieťa irelevantné.

Právo na život je garantované každému človeku a teda i dieťaťu v článku 3 Všeobecnej deklarácie ľudských práv a predovšetkým je garantované dieťaťu v článku 6 Dohovoru o právach dieťaťa, k dodržiavaniu ktorého sa SR zaviazala.

Právo na život nielen logicky, ale i na základe samotnému dohovoru predchádza právu na meno, štátnu príslušnosť i na identitu.

Tabuľka 2: Význam občianskeho združenia Šanca pre nechcených v číslach počet zachránených detí.

Dátum	Nemocnica	Meno	Návrat matky	Detský domov	Adopcia
16.4.2005	Prešov	Hviezdička	nie	nie	áno
20.4.2005	Prešov	dievčatko	áno	nie	nie
3.9.2005	Žilina	Tonko	áno	nie	nie
21.9.2005	Žilina	Matúško	nie	nie	áno
13.12.2005	Trnava	Miško	nie	nie	áno
13.4.2006	Košice	Eugenko	dočasne	dočasne	áno
1.5.2006	Košice	znova Eugenko	nie	dočasne	áno
16.5.2006	Košice	Ľubko	nie	dočasne	áno
22.6.2006	Žilina	Paulínka	nie	nie	áno
28.6.2006	Košice	chlapček	nie	dočasne	medzištátna
28.9.2006	Prešov	Miško	nie	nie	áno
29.9.2006	Petržalka	chlapček	áno	nie	nie
25.3.2007	Trnava	Aleš	nie	nie	áno
12.8.2007	Kramáre	Ľubko	nie	nie	áno
19.8.2008	Kramáre	dieťa	nie	áno	nie
22.9.2008	Kramáre	chlapček	nie	nie, kvôli vážnemu zdravotnému stavu ostal v nemocnici	nie
18.10.2008	Petržalka	dievčatko	len dočasne	áno	áno
12.11.2008	Prešov	dvojičky	áno	-	-
5.10.2009	Žilina	Natálka	nie	-	v pestúnskej starostlivosti
15.12.2009	Nitra	dievčatko	nie	dočasne	áno
25.12.2009	Žilina	Adamko	nie	-	áno
18.1. 2010	Nitra	dievčatko	nie	dočasne	áno
28.2. 2010	Nitra	chlapček	nie	dočasne	áno
24.6.2010	Nové Zámky	chlapček	nie	nie	áno
28.8.2010	Dolný Kubín	Janko	nie	nie	áno
18.12.2010	Čadca	Slávka	nie	nie	áno
21.1.2011	Trnava	chlapček	áno	nie	nie
27.3.2011	Nitra	dievčatko	nie	áno	nie
13.4.2011	Prešov	Terezka	nie	nie	áno

Zdroj : www.sancaoz.sk

3. FUNKCIA ODDELENIA SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY DETÍ A SOCIÁLNEJ KURATELY

Funkcia oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately:

Rozhoduje:

1. v druhom stupni vo veciach, v ktorých v prvom stupni koná a rozhoduje detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu,
2. o zapísaní fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, do zoznamu žiadateľov,
3. o vyradení žiadateľa zo záznamu žiadateľov.

Zriaďuje detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu.

Kontroluje detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu.

Vykonáva:

1. prípravu dieťaťa na náhradnú rodinnú starostlivosť,
2. potrebné opatrenia podľa § 43, ak nie je možné dieťaťu, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, sprostredkovať nadviazanie osobného vzťahu medzi ním a žiadateľom.

Vedie prehľad detí, ktorým treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť. Eviduje žiadosti fyzických osôb, ktoré majú záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom.

Sprostredkúva nadviazanie osobného vzťahu medzi dieťaťom, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, a žiadateľom, pritom spolupracuje s ostatnými určenými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a akreditovanými subjektmi.

Koordinuje sprostredkovanie nadviazania osobného vzťahu medzi dieťaťom, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, a žiadateľom, s ostatnými určenými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a akreditovanými subjektmi, ak sprostredkovanie nezabezpečí v rámci svojho územného obvodu (www.upsvar.sk).

Predkladá orgánu určenému na vykonávanie medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie spisovú dokumentáciu dieťaťa.

Poskytuje finančné prostriedky na úhradu výdavkov na vykonávanie rozhodnutia súdu v detskom domove pre maloletých bez sprievodu, ktorý zriadil akreditovaný subjekt. (www.upsvar.sk).

Vypracúva prehľad o stave miest v detských domovoch a v detských domovoch pre maloletých bez sprievodu a o stave miest v krízových strediskách a v resocializačných strediskách zriadených vyšším územným celkom, obcou alebo akreditovaným subjektom určených na vykonávanie rozhodnutí súdu vo svojom územnom obvode na účely vypracovania návrhu priorít v oblasti vykonávania ústavnej starostlivosti a v oblasti zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach. (www.upsvar.sk).

Vypracúva v spolupráci s ostatnými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vo svojom územnom obvode a v spolupráci s príslušným vyšším územným celkom návrh priorít v oblasti vykonávania ústavnej starostlivosti, v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti a v oblasti zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach za svoj územný obvod na nasledujúci kalendárny rok a predkladá ich orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 1 najneskôr do 30. apríla (www.upsvar.sk).

Vypracúva na základe priorít plán zabezpečenia v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti, plán zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia podľa osobitného predpisu v zariadeniach (ďalej len plán zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu), ktorého súčasťou sú podmienky a spôsob organizačného zabezpečenia potrebného počtu miest v zariadeniach vrátane určenia počtu miest, ktoré treba zabezpečiť v zariadeniach zriadených vyšším územným celkom, obcou alebo akreditovaným subjektom, pre svoj územný obvod najneskôr do 30. júna na nasledujúci kalendárny rok. (www.upsvar.sk).

Vyhlasuje verejné obstarávanie podľa osobitného predpisu na účely zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu akreditovaným subjektom. Uzatvára zmluvu o poskytnutí finančného príspevku s vyšším územným celkom, obcou a akreditovaným subjektom. (www.upsvar.sk).

Plní ďalšie úlohy v oblasti náhradnej starostlivosti ustanovené týmto zákonom a osobitnými predpismi (www.upsvar.sk).

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately za podmienok ustanovených týmto zákonom môže zabezpečiť vykonávanie opatrení podľa tohto zákona prostredníctvom akreditovaného subjektu alebo môže vykonávať opatrenia v spolupráci s akreditovaným subjektom (www.upsvar.sk).

3.1.Sociálna kuratela

Sociálna kuratela je:

1. Súbor opatrení na odstránenie, zmiernenie a zamedzenie prehĺbovania alebo opakovania porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby.
2. Poskytovanie pomoci v závislosti od závažnosti poruchy a situácie, v ktorej sa nachádza dieťa alebo plnoletá fyzická osoba.

Sociálna kuratela detí :

Maloletý, ktorý sa dopustil páchania trestného činu.

Mladistvý páchatel' trestnej činnosti alebo podozrivý z páchania trestnej činnosti.

Dieťa, ktoré sa dopustilo priestupku.

Dieťa, ktoré je členom skupiny, ktorá ho svojím negatívnym vplyvom ohrozuje.

Dieťa zneužívajúce drogy alebo závislé od drog.

Dieťa hrajúce hazardné hry alebo závislé od hazardných hier, internetu...

Dieťa, u ktorého sa pre poruchy správania prejavujú problémy v škole, v skupinách, vo vzťahoch.

Dieťa, u ktorého sa prejavujú poruchy správania zanedbávaním školskej dochádzky, útekmi z domu,...

Opatrenia sociálnej kurately detí:

Úlohy v trestnom konaní.

V prípravnom konaní – zisťovanie pomerov.

V trestnom konaní – návrhy, otázky, záverečná reč.

Počas výkonu väzby a trestu odňatia slobody.

Po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody.

Úlohy v priestupkovom konaní.

Spolupráca so zariadením, v ktorom dieťa vykonáva ústavnú alebo ochrannú výchovu alebo výchovné zariadenie.

Motivácia k liečbe drogových a iných závislostí dieťaťa. (www.upsvar.sk).

Medzi dokumenty, ktoré súvisia s ochranou detských práv patria:

Všeobecná deklarácia ľudských práv(1948) .

Charta práv dieťaťa(1924).

Deklarácia práv dieťaťa (1954) .

1. Platí pre všetky deti.
 2. Deťom patrí osobitná ochrana.
 3. Deti majú právo na meno a štátnu príslušnosť.
 4. Deti majú právo na výhody sociálneho zabezpečenia.
 5. Deti telesne postihnuté potrebujú zvláštnu ochranu a starostlivosť.
 6. Deti majú právo na lásku, starostlivosť a zodpovedný prístup.
 7. Deti majú nárok na vzdelanie.
 8. Deti majú nárok na ochranu a pomoc.
 9. Deti majú právo byť chránené pred všetkými formami zanedbávania a krutosti.
 10. Deti majú právo byť chránené pred všetkými formami diskriminácie.
- (Bakošová Z., 2008).

Dohovor o právach dieťaťa (1989). Zdôrazňuje sa v ňom najvyšší záujem o dieťa.

právo na život,
právo na rozvoj,
ochrana práva.

Všetky tieto dokumenty o právach vychádzajú z princípov:

dôstojnosť,
sloboda,
rovnosť,
spravodlivosť.

Kuratívna sociálna práca je špecifický úsek sociálnej práce, ktorá je legislatívne upravená v zákone č.305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Podľa tohto zákona je to súbor opatrení na odstránenie, zmiernenie a zamedzenie prehlbovania alebo opakovania porúch psychického alebo fyzického vývoja. Sociálny kurátor je preto povinný dbať na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu alebo porušovaniu práv dieťaťa, pričom im zabezpečuje ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho a ochranu právom chránených záujmov. (Vlček Róbert, Hrušovská Zdenka, 2006).

Z praktického hľadiska delíme kurátorov na :

kurátorov pre deti a mládež,
kurátorov pre dospelých.

4. NÁHRADNÁ STAROSTLIVOSŤ A JEJ ROZDELENIE

Náhradná starostlivosť je viaceró osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú, alebo nemôžu zabezpečiť.(Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

Náhradná starostlivosť je:

1. Náhradná osobná starostlivosť.
2. Pestúnska starostlivosť.
3. Ústavná starostlivosť.

Ak to vyžaduje záujem maloletého dieťaťa, súd môže zveriť maloleté dieťa do NOS. Súd uprednostní predovšetkým príbuzného dieťaťa, ak spĺňa predpoklady. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

1.Náhradná osobná starostlivosť.

V zmysle zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine je formou starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov náhradná osobná starostlivosť. Osobou, ktorej možno dieťa takto zveriť, sa môže stať fyzická osoba s trvalým pobytom na území SR, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti, zaručuje, že bude náhradnú osobnú starostlivosť vykonávať v záujme dieťaťa. Náhradná osobná starostlivosť zaniká dosiahnutím plnoletosti dieťaťa, smrťou maloletého dieťaťa, smrťou osoby, ktorej bolo dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, právoplatným rozhodnutím súdu o zániku z dôvodu, pre ktorý bolo dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, právoplatným rozhodnutím súdu o zrušení náhradnej osobnej starostlivosti, rozvodom

manželov, ktorým bolo dieťa zverené do spoločnej náhradnej osobnej starostlivosti. (www.upsvar.sk).

2. Pestúnska starostlivosť.

Ak rodičia nezabezpečujú, alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa. Ak je to potrebné v záujme dieťaťa. Súd môže rozhodnúť o jeho zverení do pestúnskej starostlivosti fyzickej osobe, ktorá má záujem stať sa pestúnom a spĺňa predpoklady. Pestúnom sa môže stať len fyzická osoba zapísaná do zoznamu žiadateľov na určenom ÚPSVR. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

3. Ústavná starostlivosť.

Náhradná osobná starostlivosť a pestúnska starostlivosť má prednosť pred ústavnou starostlivosťou. Pred nariadením ústavnej starostlivosti je súd povinný vždy skúmať, či maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti. Súd nariadi ústavnú starostlivosť ak:

1. je výchova dieťaťa vážne ohrozená alebo narušená a iné výchovné opatrenia nevedli k náprave.
2. rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o dieťa z vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do NOS alebo PS. (www.upsvar.sk).

4. Profesionálna rodina

je organizačnou súčasťou detského domova. Profesionálny rodič je zamestnanec detského domova. Pracovný pomer profesionálneho rodiča sa uzatvára podľa Zákonníka práce. V jednej profesionálnej rodine sa poskytuje starostlivosť najmenej jednému dieťaťu a najviac trom deťom a mladým dospelým, ak sa starostlivosť zabezpečuje jedným profesionálnym rodičom. V prípade ak sa starostlivosť zabezpečuje manželmi, poskytuje sa starostlivosť najmenej dvom deťom a najviac šiestim deťom a mladým dospelým a to:

1. V rodinnom dome alebo v byte poskytnutom detským domovom .

2. V rodinnom dome alebo v byte, ktorého je zamestnanec vlastníkom, spoluvlastníkom, nájomcom alebo spoločným nájomcom.
(www.upsvar.sk).

Pre vykonávanie profesionálneho rodičovstva je potrebné spĺňať kvalifikačný predpoklad najmenej úplného stredného vzdelania a absolvovať prípravu na profesionálne rodičovstvo. Rozsah prípravy je 60 hodín, resp. 40 hodín, pokiaľ záujemca o profesionálne rodičovstvo spĺňa osobitný kvalifikačný predpoklad v zmysle vyhlášky ministerstva školstva SR č. 41/1996 Z. z. o odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov. Príprava zahŕňa základné informácie o náhradnej rodinnej starostlivosti, o psychickom vývine, fyzickom vývine a sociálnom vývine dieťaťa a potrebách dieťaťa, o právach dieťaťa v ústavnej starostlivosti a nácvik praktických zručností vo výchovnej práci s deťmi a mladými dospelými. Prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti môže záujemca absolvovať na Úrade práce sociálnych vecí a rodiny alebo u akreditovaného subjektu, ktorý má na vykonávanie prípravy na profesionálne vykonávanie starostlivosti akreditáciu. V súčasnosti sú to akreditované subjekty:

Návrat, o. z.,

Spoločnosť priateľov detí z detských domovo Úsmev ako dar,

Mesto pod slnkom, n. o. . (www.upsvar.sk).

Detský domov poskytuje na úhradu výdavku na dieťa, alebo mladého dospelého sumu, podľa veku dieťaťa najviac vo výške trojnásobku životného minima pre nezaopatrené dieťa, základné vybavenie a uhrádza zvýšené výdavky spojené so zdravotným stavom, vekom, špeciálnymi potrebami, športovou činnosťou dieťaťa alebo mladého dospelého. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

V súčasnosti je na Slovensku viac ako 460 profesionálnych rodičov, ktorí majú v starostlivosti viac ako 770 detí. Aj napriek nárastu za posledné mesiace, je však stále profesionálnych rodičov málo. Pre deti, ktoré nemôžu žiť so

svojou biologickou rodinou alebo sa pre ne zatiaľ nenašla náhradná rodina, sú profesionálni rodičia veľmi dôležití. Umožňujú totiž deťom vyrastať v rodinnom prostredí, sledovať prirodzené vzory rodinných úloh a poskytujú im väčší priestor na individuálny rozvoj. V tomto type starostlivosti dostáva rodina finančné prostriedky na úhradu priamych nákladov zverného dieťaťa vo výške, akú má k dispozícii príslušné zariadenie zo štátneho rozpočtu. Táto forma náhradného rodičovstva bola u nás prvýkrát právne zakotvená v roku 1993 v Zákone o školských zariadeniach č. 279/93 a v praxi sa uplatňuje od roku 1996. A v súčasnosti Zákomom o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele 305/2005 Z.z. (www.upsvar.sk).

Tabuľka 3: Počet detí v náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a v poručníctve v porovnaní s počtom detí s nariadenou ústavnou starostlivosťou

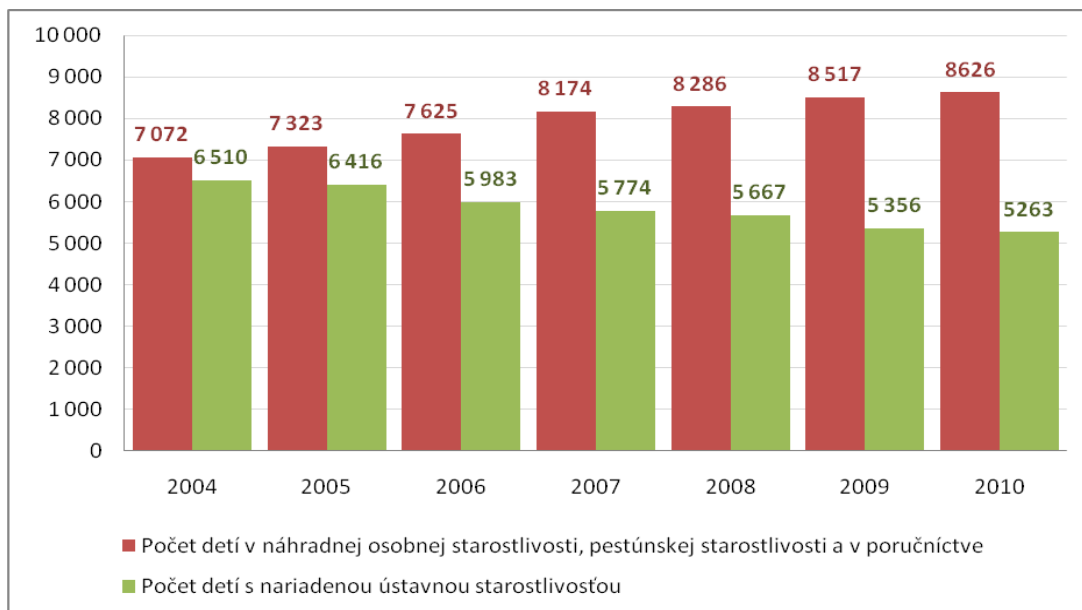
Počet detí/rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PS/P/NOS	7 072	7 323	7 625	8 174	8 286	8 517	8 626
ÚS	6 510	6 416	5 983	5 774	5 667	5 356	5 263

zdroj: ÚPSVR SR

k 31. 12. 2010 spolu 8626 detí

z toho: PS - 389 detí ; poručníctvo - 600 detí; NOS - 5637 detí

Graf 1: Počet detí v náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a v poručníctve v porovnaní s počtom detí s nariadenou ústavnou starostlivosťou

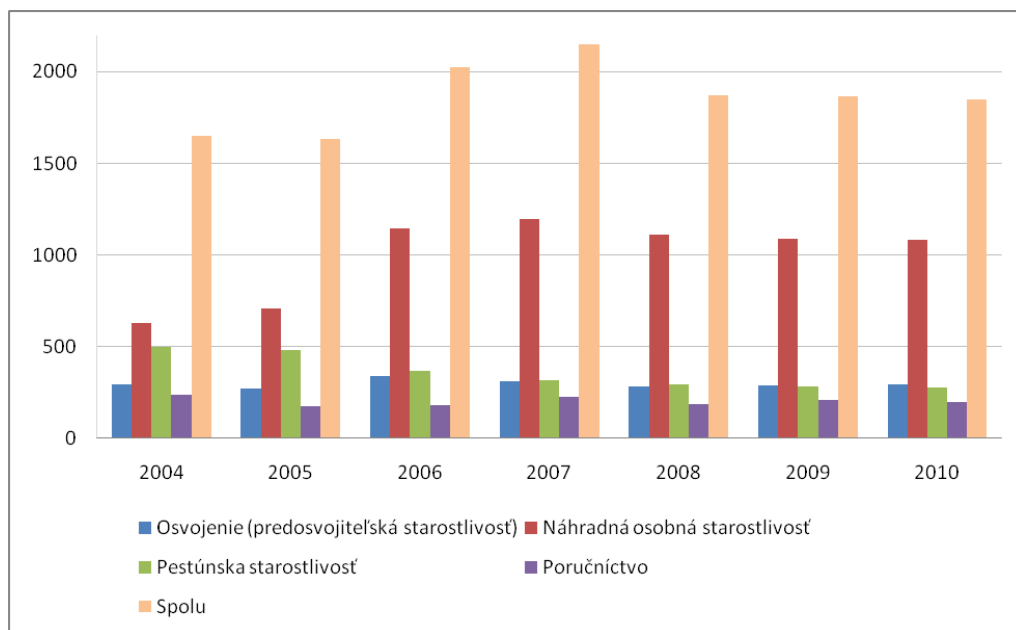
zdroj: ÚPSVR SR

Tabuľka 4: Počet detí zverených do náhradnej starostlivosti

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Osvojenie (predosvojiteľská starostlivosť)	294	271	336	312	283	287	291
Náhradná osobná starostlivosť	626	708	1144	1196	1110	1087	1080
Pestúnska starostlivosť	495	480	365	315	293	283	278
Poručníctvo	237	174	179	223	184	209	197
Spolu	1652	1633	2024	2148	1870	1866	1846

zdroj: ÚPSVR SR

Graf 2: Počet detí zverených do náhradnej starostlivosti

zdroj: ÚPSVR SR

4.1. Základné rozdiely medzi jednotlivými formami náhradnej starostlivosti

Náhradná osobná starostlivosť sa týka zverenia maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča (napr. starí rodičia, iní blízki príbuzní a pod). Biologickí rodičia majú právo stykať sa so svojimi deťmi a sú povinní platiť výživné na dieťa. Táto forma náhradnej starostlivosti si nevyžaduje odbornú prípravu. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

Pestúnska starostlivosť je štátom garantovaná náhradná rodinná starostlivosť, ktorá sa vykonáva na základe rozhodnutia súdu. Štát zabezpečuje finančné príspevky pre pestúnov a deti. Biologickí rodičia majú práva stretávať sa s deťmi a majú povinnosť platiť výživné na účet ÚPSVR. Pestúni prechádzajú odbornou prípravou. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

Osvojenie, osvojiteľia nadobúdajú práva a povinnosti rodičov, dieťa získava priezvisko nových rodičov, biologickým rodičom zanikajú všetky

práva a povinnosti k dieťaťu. Osvojiteľia prechádzajú odbornou prípravou. (www.upsvar.sk).

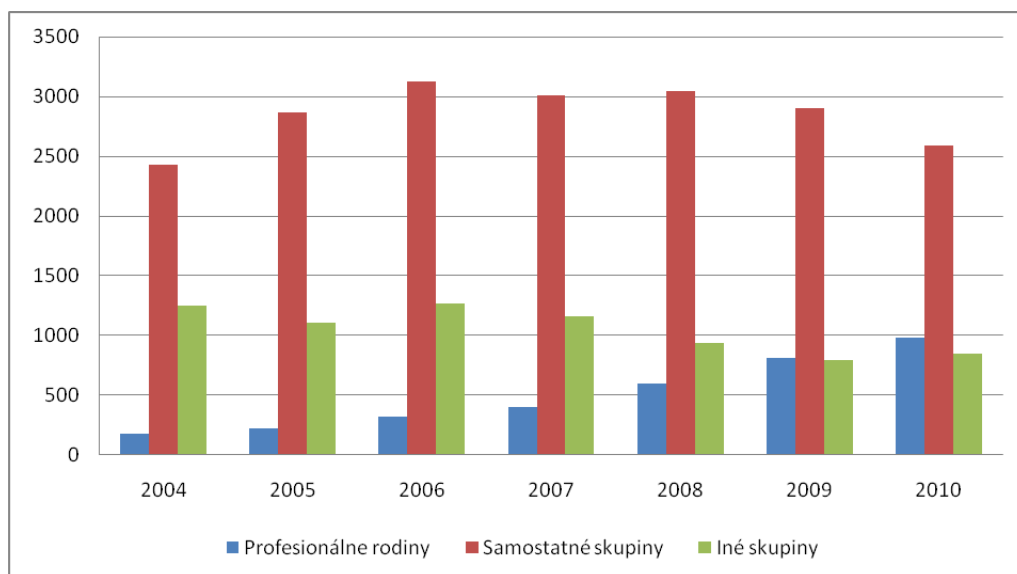
Profesionálne rodičovstvo je súčasťou detského domova medzi profesionálnym rodičom a detským domovom je uzatvorený pracovno-právny vzťah podľa zákonníka práce. Umiestnenie dieťaťa v profesionálnej rodine je dočasné, krátkodobé, je akosi prestupnou stanicou iba po dobu, kým súd rozhodne o navrátení dieťaťa späť do biologickej rodiny, pestúnskej starostlivosti alebo osvojení. (www.upsvar.sk).

Tabuľka 5: Počet detí v jednotlivých formách starostlivosti DeD

forma, počet / rok		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
počet umiestnených detí v jednotlivých formách	v PR	181	222	317	399	598	815	986
	V sam. skup.	2 430	2 862	3 123	3 013	3 042	2904	2589
	v iných skup.	1 248	1 107	1 269	1 158	939	798	848

zdroj: ÚPSVR SR

Graf 3: Počet detí v jednotlivých formách starostlivosti DeD

zdroj: ÚPSVR SR

4.2. Emocionálne prejavy detí v náhradnej starostlivosti

Správanie detí v náhradnej starostlivosti internátneho typu nám prezradí veľa o tom, čo prežívajú. Z praktických skúseností samotných vychovávateľov je poukazujúcim faktom, že u detí v detskom domove sa vyskytujú častejšie niektoré prejavy, ktoré sa u detí vychovávaných vo vlastnej biologickej rodine neprejavujú až do takej miery. Pre deti odňaté z vlastnej biologickej rodiny z akýchkoľvek závažných príčin sú charakteristické určité typy prejavu. (Bechyňová V., Konvičková M., 2008).

Deti, ktoré sa relatívne dobre vedia prispôbiť novému prostrediu, nemajú žiadne negatívne prejavy, sú to tzv. „miláčikovia DeD“.

Deti, ktoré sú ochudobnené o citové a zmyslové podnety sa prejavujú pasívne až apaticky. Nadobúdame pocit, že sú mentálne retardované, čo sa pri osvojení vytráca a sú schopné aj vysokoškolského štúdia.

Deti, ktoré sa utiekajú k agresívnym až sadistickým spôsobom, k masturbácii, prejedaním a pod.

Ďalším typickým prejavom u detí je, že sa málo zaujímajú o veci im príslušiace k veku ako hranie s hračkami, športovanie, školu. Ale vyžadujú fyzický kontakt, s ľuďmi majú potrebu sa ich dotýkať. Treba podotknúť, že ku každej dospelšej osobe prejavujú náklonnosť, nie sú schopné hlbšieho citu.

Jedným z prejavov u detí v DeD je, že dieťa z nedostatku citových väzieb si lásku vynucuje násilným, agresívnym spôsobom.

Deti odňaté z biologickej rodiny majú často problémy v sociálnom správaní, v samotnej komunikácii s okolím. Takto narušená komunikácia sa môže prejavovať vo viacerých podobách akými sú šikanovanie, agresivita, poruchy učenia. Výskumy z praxe dokazujú, že aj výsledky v škole detí v náhradnej starostlivosti internátneho typu nedosahujú ich skutočné schopnosti. Často sa stáva, že deti s inteligenciou primeranou veku zlyhávajú a sú preradené do špeciálnych škôl. (Občianske združenie Návrat, 2000).

Jedným z negatívnych javov v detskom domove je aj fakt, že sú tam umiestňované deti rôzneho veku a pohlavia, kde sa v plnej miere prejavujú

nežiaduce javy ako šikanovanie, krádeže, prvé sexuálne skúsenosti. Deti sú v kolektívnom zariadení umiestňované nedobrovoľne a musia sa prispôbovať presne stanovenému dennému programu. Ich skutočné emocionálne prežívanie vzájomných vzťahov býva často dobre utajené aj pred samotnými vychovávateľmi. Ďalšími vnútornými prejavmi u detí v detských domovoch, ktoré súvisia hlavne s prežívaním neľahkej životnej situácie sú citová nevyrovnanosť, sklony k uzavretosti, nedôverčivosť, rezignácia. Tieto deti majú strach, nevedia si ukontrolovať svoje citové prejavy ako impulzivnosť, plač. Nepoznajú pocit istoty, bezpečia čo má za následok komplikáciu pri vytváraní sociálnych väzieb. (Občianske združenie Návrat, 2000).

Tak ako deti žijúce vo vlastnej rodine túžia po dotykoch, objatiach, láske a rodinnom teple, tak aj tieto deti potrebujú a túžia po teplej ľudskej náručí, ktorá ich vie pohladiť a podať pomocnú ruku v ťažkej situácii. Preto hlavne malé deti v DeD sa pritulajú ku každej dospelaj osobe dúfajúc, že to bude ich „rodič“. Už počas vývoja plodu v maternici sa vytvára väzba medzi matkou a dieťaťom. Po narodení dieťa reaguje na podnety ako sú úsmev, dotyk, čím sa vzájomné puto upevňuje a prehĺbuje, čo ovplyvňuje psychický aj fyzický vývoj dieťaťa a samozrejme aj jeho správanie sa v dospelosti. Vzťah medzi rodičom a dieťaťom má dôležitý význam pri utváraní medziľudských vzťahov. Úlohou rodičov je vytvárať dieťaťu také prostredie, aby boli maximálne uspokojené jeho základné životné potreby. Dieťa nachádzajúce sa v detskom domove nemá možnosť si nadobudnúť plnohodnotný vzťah k jednej osobe. Preto si myslím, že čím viac detí z DeD bude vyrastať v rodinnom prostredí, tým menšie budú u nich negatívne psychické následky a prejavy v správaní. Mnoho ľudí má voči deťom vyrastajúcim v DeD nadobudnuté predsudky- že sú to zlodeji, kriminálnici... ale treba si uvedomiť, že dieťa sa do ťažkej životnej situácie dostáva bez svojho pričinenia. Je pravdou to, že je ovplyvnené výchovou a sociálnym prostredím svojej biologickej rodiny. A hlavne u detí staršieho veku tieto nežiaduce faktory pri (ne)výchove môžu prerásť až do sociálno-patologických javov. (Občianske združenie Návrat, 2000).

5. DETSKÝ DOMOV

Detský domov je prostredie utvorené a usporiadané na účely vykonávania rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia. Detský domov dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie. Ak ústavná starostlivosť skončí dosiahnutím plnoletosti alebo predĺžením ústavnej starostlivosti do 19 rokov veku, môže mladý dospelý požiadať detský domov o poskytovanie starostlivosti až do jeho osamostatnenia sa, najdlhšie do 25 roku veku. Osamostatnenie na účely tohto zákona je zabezpečenie si bývania a schopnosť samostatne sa živiť. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006). Od 1.1. 1997 spadajú všetky detské domovy na území Slovenskej republiky pod rezort Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny.

Pri výkone predbežného opatrenia v detskom domove pre maloletých bez sprievodu treba prihliadať na predchádzajúcu výchovu dieťaťa a rešpektovať kultúrne a náboženské odlišnosti dieťaťa. Detský domov pre maloletých bez sprievodu utvára podmienky na výučbu slovenského jazyka, ak je to vhodné a účelné pre rozvoj dieťaťa. (www.upsvar.sk).

Detský domov pre maloletých bez sprievodu je povinný zistiť, ak je to vzhľadom na vek dieťaťa a jeho rozumovú vyspelosť možné, názor dieťaťa na všetky skutočnosti, ktoré sa ho týkajú, najmä zistiť názor dieťaťa na jeho premiestnenie, zlúčenie s rodinou, návrat do krajiny pôvodu, azyl, a to už pred vykonaním úkonov na účely jeho premiestnenia, zlúčenia rodiny, návratom do krajiny pôvodu alebo pred podaním žiadosti o azyl. Na účely zisťovania názoru dieťaťa podľa prvej vety detský domov pre maloletých bez sprievodu zabezpečí tlmočenie do jazyka, ktorému dieťa rozumie. (www.upsvar.sk).

Detský domov utvára podmienky na stretávanie sa dieťaťa s jeho rodičmi. Dieťaťu a jeho rodičom poskytuje detský domov, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obec pomoc na uľahčenie priebehu stretnutí, na rozvoj a úpravu ich vzájomných vzťahov a na úpravu rodinných pomerov

dieťaťa. Detský domov dohodne s rodičmi dieťaťa a s dieťaťom, ktoré je schopné vyjadriť svoj názor, miesto, čas, rozsah a spôsob stretávania sa s ohľadom na potreby dieťaťa, možnosti a schopnosti rodičov dieťaťa. (www.upsvar.sk).

Ak je to vhodné a účelné, môže detský domov v súlade s individuálnym plánom rozvoja osobnosti dieťaťa umožniť dieťaťu pobyt u rodičov. Detský domov oznámi orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately čas, miesto a dĺžku pobytu dieťaťa u rodičov najmenej tri pracovné dni pred odchodom dieťaťa k rodičom tak, aby mohol orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytnúť detskému domovu aktuálne informácie o rodinnom prostredí, ak je to potrebné v záujme dieťaťa. (www.upsvar.sk).

Dieťa má právo stretávať sa s prarodičmi, so súrodencami a s fyzickými osobami, ku ktorým má blízky vzťah. (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

Umiestnením dieťaťa do detského domova dochádza k uspokojeniu jeho materiálnych potrieb. Súčasne je však potrebné deťom vytvoriť také podmienky a vzťahy, ktoré by dieťaťu poskytovali mnohostranné psychické podnety – predovšetkým citové a rozumové. Pri rozvíjaní citovej a sociálnej stránky osobnosti dieťaťa sú veľmi cenné také činnosti a výchovné situácie, pri ktorých dochádza k utvoreniu silnejších citových vzťahov medzi dieťaťom a vychovávateľom a dieťa pri nich nadobúda postupne pocit dôvery a istoty v novom prostredí.

Pracovníci detských domovov sa snažia zväčša s veľkým nasadením napĺňať potreby opustených detí. V materiálnej oblasti sa im to darí. Ani pri maximálnom úsilí im však niektoré potreby zákonite nie sú schopní naplniť. Pracovníci nedokážu všetkým deťom poskytovať lásku a bezpečie, ktoré by mohli pocítiť len v skutočnej rodine. Niektoré deti si na život v domove zvyknú natoľko, že sa aj po umiestnení do náhradnej rodiny necítia dobre a v rodine jednoducho nedokážu existovať. Pracovníci domova sa všetkým deťom snažia zabezpečiť aspoň základné vzdelanie, aby sa z nich v budúcnosti nestali tuláci a bezdomovci. Medzi deťmi, ktoré žijú spolu niekoľko rokov sa rozvíjajú

priateľstva, ktoré niekedy trvajú po celý život, pretože nepoznajú iných ľudí, ktorým by sa mohli zdôveriť s problémami a ktorí by im pomohli. Detský domov je povinný od 1. januára 2009 utvárať podmienky v detskom domove tak, aby každé dieťa do troch rokov veku, ktoré sa prijíma do detského domova, bolo najneskôr po diagnostike zaradené do profesionálnej rodiny; to neplatí v prípade dieťaťa, ktorého zdravotný stav vyžaduje osobitnú starostlivosť v špecializovanej samostatnej skupine alebo ak je to v záujme dieťaťa z dôvodu zachovania súrodeneckých väzieb.

Bolo povinnosťou zriaďovateľov vytvoriť k 31. decembru 2008 podmienky na to, aby sa uvedené ustanovenie realizovalo od 1. januára 2009.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny sleduje mesačne údaje o umiestňovaní detí do troch rokov veku v profesionálnych rodinách. Túto zákonnú povinnosť detské domovy zvládajú s výnimkou niektorých ojedinelých situácií. Podľa posledného zisťovania k 30.9.2009 bolo v detských domovoch 5 detí do troch rokov veku neumiestnených v profesionálnych rodinách podľa § 53 ods. 2 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, u ktorých prebiehali súdne konania vo veci návratu do vlastnej rodiny alebo prebiehali interakcie s budúcimi náhradnými rodičmi.

Osobnosť vychovávateľa detského domova musí v sebe prirodzeným spôsobom jednotiť tie stránky ľudskej povahy, ktoré v deťoch upevňujú pocit dôvery, autority, spoločenskej a kultúrnej rozhladenosti. Vychovávateľ by mal mať k deťom hlboký, osobný vzťah založený na vzájomnej sympatii. V tomto priaznivom pôsobení oboch strán, keď vychovávateľ nechápe svoj pobyt v detskom domove iba ako súčasť denného zamestnania so svojimi každodennými povinnosťami a dieťa nepozera na vychovávateľa ako na človeka, ktorý tu je iba pre to, aby niečo zakazoval, dával príkazy a trestal za ich nesplnenie, je možné citové otvorenie sa detí. Takéto otvorenie sa, je dôležité pre dieťa samotné, keď vo svojej biologickej rodine nemalo túto príležitosť a ani sa táto príležitosť od jeho rodičov nežiadala. Pre vychovávateľa má toto otvorenie sa veľký význam pre porozumenie duševného sveta dieťaťa. Môže pochopiť jeho myslenie a konanie a pomôcť mu pri jeho

problémoch nie ako zamestnanec detského domova, ale ako priateľ. Ako tvrdí Matejček (1986), výchova sa zakladá na citovom vzťahu vychovávateľa k dieťaťu. Nestačí mať len dieťa rád, ale je treba mať rád i druhých ľudí a dieťa k tomu zámerne viesť. Od doby, keď je k tomu vnútorne zrelé, učíme dieťa dávať a prijímať, rozdeliť sa o to, čo má, vzdať sa niečoho v prospech druhých.

Značný dôraz sa kladie aj na pedagogickú tvorivosť vychovávateľa, ktorá sa prejavuje ako tvorivý prístup k riešeniu výchovných situácií. Tvorivý štýl výchovy podľa Zeliny (1996) vyjadruje skutočnosť, že vychovávateľ by mal profesionálne poznať svoj štýl a vedieť regulovať svoje správanie variabilne vzhľadom na úlohy, osoby, situáciu. Napr. má ovládať direktívny štýl, ale aj nedirektívny, má dokázať meniť svoje prístupy, a to bez toho, aby tým popieral svoju osobnosť, aby predstieral a hral rolu niektorého štýlu. Zmenu direktívneho štýlu výchovy na menej direktívny podľa Zelinu (1996, s. 62) možno dosiahnuť pomocou týchto 10 metód:

1. viac povzbudzovať deti, používať akceptáciu, empatiu, pochvaly, vyslovenie dôvery.
2. ponechať viac na deti, aby organizovali svoju prácu,
3. používať otázky, ktoré umožňujú deťom voľnosť. Viac otázok na hodnotiace myslenie, tvorivosť, prežívanie, pocity,
4. viac sledovať city a prežívanie detí, ich pozornosť,
5. umožňovať, aby deti dávali otázky, dať čas na ich myslenie, skúmanie, hľadanie,
6. učiť deti počúvať, učiť ich viesť rozhovor, polemiku,
7. učiť deti tvorivo riešiť problémy, používať heuristiky,
8. vychovávateľ sa má učiť pôsobiť motivačne, citovo, má ovládať princípy rétoriky a verbálneho pôsobenia na deti,
9. rozvíjať hodnotiace myslenie detí, dávať im otázky, úlohy na rozvíjanie kritického myslenia v oblasti racionálnych problémov, v oblasti etiky a estetiky,
10. aplikovať náročnosť k deťom, poznať ich úroveň rozvoja a pomocou úloh ich viesť do pásma najbližšieho rozvoja.

Náročná práca vychovávateľa vyžaduje okrem tvorivosti aj jeho dôslednosť pri vykonávaní denných úloh a povinností. Ak vychovávateľ vyžaduje od detí, aby zodpovedne plnili svoje úlohy, aby ich dokázali v stanovenom termíne dokončiť, musí sa stať sám príkladom svojou zodpovednosťou a dôslednosťou. Je dôležité, aby v ňom mali deti oporu aj v takých situáciách, keď musí splniť sľub, ktorý im dal. Z toho dôvodu musí k sľubom a dohodám, na ktorých sa s deťmi dohodol, pristupovať uvažlivo, aby nestratil ich dôveru. Takáto dôslednosť prináša podľa Matejčka dieťaťu pocit istoty a tento pocit je akýmsi uhoľným kameňom vo výstavbe detskej osobnosti. Ak sa ľudia, t.j. všetci tí, ktorí sú s ním v bezprostrednom dennom styku správajú k nemu v rovnakých situáciách vždy približne rovnako tým istým spôsobom, stáva sa mu svet okolo zrozumiteľným, jasným- vyzná sa v ňom. Vie, čo od nich môže očakávať. Vie, čo smie a čo nesmie, čo musí a čo môže. Naučí sa rýchlo poznať hranice svojej slobody tak, aby neohrozoval slobodu druhých. A hlavne rýchlo získať istotu, že sa na ľudí, ktorých pozná, môže vo všetkých situáciách spoliehať.

Jednou z najdôležitejších úloh vychovávateľa je viesť deti k samostatnosti tak, aby keď odídu z detského domova boli pripravené na skutočný a náročný život mimo domova. Je to úloha, ktorá sa priamo viaže na ich zlyhanie, alebo zvládnutie prechodu z jedného prostredia do druhého. Pri zadávaní úloh musí vychovávateľ pristupovať individuálne. Každé dieťa je inak osobnostne vybavené. Podľa Matejčka (1986,s.135), „deti u ktorých prevláda silná úzkosť a neistota zo všetkého „cudzieho“, potrebujú mať prirodzene viacej istoty a opory vo svojich vychovávateľoch. Majú cestu k samostatnosti dlhšiu a náročnejšiu.“ K deťom musí pristupovať bez nervozity s pokojným a povzbudivým správaním. Matejček (1986) pokračuje, vychovávateľ musí deti na nepríjemnosti pomaly navykať a trénovať- avšak s dôkladným zaistením. Je dobre, ak ich môže na „nebezpečné“ situácie vopred pripraviť a dať im najavo, že má pochopenie pre ich úzkosti, že s nimi sympatizuje a že je pohotový im poskytnúť náležitú oporu. Nemôže učiť dieťa samostatnosti tým, že ho obrazne povedané hodí do vody a nechá plávať.

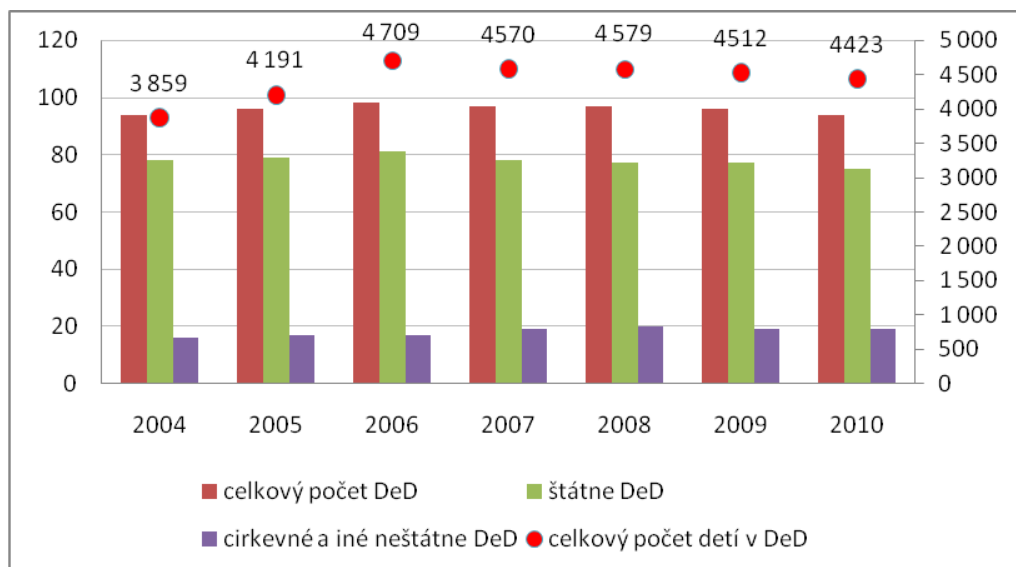
Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny využíva na podporu profesionálneho rodičovstva v detských domovoch viaceré možnosti v rámci svojich kompetencií. Jedným z najdôležitejších opatrení je Koncepcia ústavnej starostlivosti na roky 2009 – 2012, ktorá ukladá zriaďovateľom detských domovov a detským domovom úlohy smerujúce k zvyšovaniu počtu profesionálnych rodín a k zvyšovanie počtu detí v nich umiestnených na základe optimalizácie organizačných štruktúr v detských domovoch. V súvislosti s prioritizáciou umiestňovania detí v detských domovoch vyplývajúcou z novely zákona o SPODaSK Ústredie realizuje Národný projekt NP XXIV – 2 „Zvyšovanie zamestnatelnosti profesionálnych rodičov“, ktorého hlavným cieľom je rozvoj profesionálnych rodín, vrátane prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti. V rámci projektu sa realizujú aktivity na propagáciu profesionálneho rodičovstva, na zefektívnenie a skvalitnenie prípravy vykonávanej úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny prostredníctvom inovatívnych a efektívnych metódy prípravy, realizuje sa vzdelávanie riaditeľov a zamestnancov detských domovov, realizuje sa odborné vzdelávanie profesionálnych rodičov prostredníctvom tematických odborných seminárov, pripravuje sa supervízia pre profesionálnych rodičov. Národný projekt sa bude realizovať do roku 2011. Keď sa spomenie slovo adopcia mnohí ľudia si vybaví v prvom rade akési nepríbuzenské osvojenie siroty. Ich názory k téme napodobovania ozajstnej rodiny sa značne líšia.

Tabuľka 6: Detské domovy na Slovensku

rok		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
celkový počet DeD		94	96	98	97	97	96	94
z toho	štátne DeD	78	79	81	78	77	77	75
	cirkevné a iné neštátne DeD	16	17	17	19	20	19	19
celkový počet detí v DeD		3 859	4 191	4 709	4570	4 579	4512	4423

zdroj: ÚPSVR SR

Graf 4: Detské domovy na Slovensku

zdroj: ÚPSVR SR

Nevýhody detského domova internátneho typu

Ako jednu z hlavných nevýhod detských domovov internátneho typu vidí Mikloško (2004) to, že inštitúcia sa aj voči takmer dospelému dieťaťu správa paternalisticky, je to stále ona, ktorá niečo zabezpečuje (školu, zamestnanie, bývanie) a dieťa sa ťažko vyrovnáva s tým, keď sa má zrazu o seba postarať samo. Tento model inštitucionálneho paternalizmu je nevýhodný nielen z hľadiska sociálneho učenia, ale oslabuje emocionalitu dieťaťa (napr. smútok z neúspechu, radosť z úspechu).

Dieťa vychovávané v kolektívnom zariadení je ochudobnené o citový vzťah k dospelému človeku. Takáto absencia vzťahu má za dôsledok prehĺbovanie citovej opustenosti, pocitu menejcennosti a odstrčenosti. Ako ďalej Mikloško (2004) dodáva, inštitúcia viac ako samostatnosť vytvára závislosti. Rozhoduje za dieťa čo je dobré a čo zlé, nenúti ho aktívne hľadať riešenia problémov, učí ho prijímať skôr uniformné ako alternatívne pohľady na konflikty a modelové situácie. Nezriedka deformuje sebahodnotenie dieťaťa. Vytvára mikrosvet, ktorý si žije svojím životom a s reálnym svetom je vo väčšom či menšom rozpore. Na nevýhody výchovy v ústavnom prostredí poukazuje aj Zelina (In: Mikloško, 2008, s. 31), podľa neho deprivácia detí dlhodobo vyrastajúcich

mimo rodiny v internátnom zariadení sa prejavuje najväznejšie v oblasti schopností a osobnosti dieťaťa.

Transformácia detských domovov

Na základe mnohých nevýhod je potrebné, aby boli urobené viaceré zmeny. Zmeny je potrebné podľa Kasanovej (2008,s. 283) vykonať v troch hlavných oblastiach:

1. Skvalitnenie terénnej práce s rodinou:

osobitná ochrana detí, uspokojenie potrieb detí, ktorým je potrebné zabezpečiť takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre ich blaho a ktorá rešpektuje ich najlepší záujem,

2. Prehĺbenie využívania rôznych foriem NRS:

zabezpečenie rovnocenného náhradného prostredia deťom, ak nie sú vychovávané v prirodzenej rodine, ktorá by mala prevládať nad ústavnou výchovou, vytvorenie priestoru pre špecializované poradenstvo a odbornú prípravu náhradných a profesionálnych náhradných rodičov prostredníctvom špeciálnych výcvikových programov (napr. PRIDE).

3. Transformácia internátnych detských domovov:

Cieľom transformácie je, aby sa detské domovy stali pre deti „prestupnou stanicou“, kým sa nepodarí pôvodnú rodinu sanovať, resp. zabezpečiť náhradnú rodinu. Charakter starostlivosti v detskom domove postaviť na profesionálnych náhradných rodinách a samostatných skupinách. Profesionálna náhradná rodina poskytuje deťom starostlivosť a výchovu vo vlastnom rodinnom prostredí mimo detského domova. Samostatná skupina umožňuje poskytovanie starostlivosti a výchovu blízku rodinnému prostrediu najmä zmenou výchovného systému, samostatným stravovaním a hospodárením s vyčleneným rozpočtom.

Mikloško (2008) uvádza, že transformácia- proces zmeny celého systému náhradnej výchovy prebieha na Slovensku od roku 2000. Od roku 1997 prešli

detské domovy a dojčenské ústavy pod spoločným názvom detské domovy do odvetvovej pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, čím sa vytvoril základný predpoklad k rozvíjaniu jednotnej línie v náhradnej výchove dieťaťa, spočívajúcej v prechode od inštitucionálnej výchovy k výchove, ktorá má rodinný charakter. Základnou myšlienkou transformácie je, aby sa dieťa, ktoré nie vlastnou vinou prišlo o možnosť a právo vyrastať vo vlastnej rodine, mohlo do svojej rodiny po čase vrátiť. Samotná transformácia výkonu ústavnej starostlivosti v detských domovoch vychádza podľa Mikloška (2008, s. 60) z týchto 4 pilierov:

4. Transformácia výchovných podmienok

Cieľom je zmena filozofie prístupu, metodiky výchovy a vnútornej organizácie detského domova, s prioritnou pozornosťou na dieťa. Základným predpokladom k dosiahnutiu stanoveného cieľa je tímová spolupráca celého personálu, ako aj ďalších odborníkov (riaditeľ, sociálny pracovník, vychovávateľ, psychológ, učiteľ, pediater a pod.), ktorých vzájomné pôsobenie na dieťa sa bude prelínať a navzájom dopĺňať. V praxi to znamená:

- zameranie výchovného vplyvu na budovanie zdravej, sociálnej zrelej osobnosti s osobitou životnou perspektívou
- vypracovanie výchovného systému na základe individuálneho prístupu k dieťaťu, (individuálny plán rozvoja dieťaťa)
- vypracovanie spôsobu monitorovania a pravidelného vyhodnocovania efektivity pôsobenia profesionálnych rodičov a vychovávateľov
- vytvorenie funkčných predpokladov pre kvalitnú tímovú prácu zamestnancov a ďalších členov tímu okolo dieťaťa.

Uvedená oblasť transformácie výkonu ústavnej starostlivosti je najdôležitejším a najpotrebnejším nástrojom v procese transformácie výkonu ústavnej starostlivosti. Cieľom je prechod od kolektívnej formy výchovy k individuálnej práci s dieťaťom.

5. Transformácia personálnej štruktúry

Personálne obsadenie

Detský domov má novú personálnu štruktúru. Na nevýhody personálnej štruktúry internátneho typu poukazuje Kasanová (2008) v týchto bodoch:

- časté striedanie personálu,
- vzťahy medzi vychovávateľmi a deťmi sú povrchné,
- negatívny vplyv kolektívnej výchovy, ktorý sa prejavuje napríklad v šikanovaní, stratou imunity, predčasnými sexuálnymi skúsenosťami, slabými výsledkami v škole, s problémami so založením si vlastnej rodiny.
- Nová personálna štruktúra je optimálna vo vzťahu k potrebám detí, kde prebehlo prebudovanie profesijnej štruktúry zamestnancov v prospech pedagogických profesií a kde sa kladie dôraz na odbornú spôsobilosť a osobnostné predpoklady a význam jednotlivých zamestnaneckých skupín, vrátane profesionálnych náhradných rodičov.

6. Transformácia priestorových podmienok

Neoddeliteľnou súčasťou transformácie je aj zmena priestorových podmienok detských domovov. Internátne detské domovy sú charakteristické vo veľkej miere veľkokapacitnými budovami a kaštieľmi, s interiérom prispôbeným kolektívnej forme výchovy, v rámci ktorej vo výraznej miere absentuje príprava dieťaťa na samostatný život.

- Priestorová transformácia znamená vytvorenie priestoru pre úlohy, ktoré detskému domovu z jeho činnosti vyplývajú. Samostatné skupiny potrebujú pre svoju činnosť samostatné priestorové jednotky bytového charakteru. Pre prítomnosť a budúcnosť detí je dôležitý život vo vymedzenom priestore, aby sa naučili chrániť si tento priestor a zároveň rešpektovať životný priestor iných. Dôležité pre ich vývin je naučiť sa spolunažívať a budovať vzťahy spolupatričnosti s ľuďmi, s ktorými žijú v spoločnom priestore - domácnosti samostatnej skupiny.

- Priestory samostatnej skupiny sú systémovo rozčlenené do troch zón (vstupná zóna, denná zóna a kľudová zóna), ktoré zodpovedajú vybavením a údržbou štandardnej kultúre bývania
- Samostatná skupina má všetky náležitosti ako väčší byt (samostatný vchod, kuchyňa, obývačku- spoločnú miestnosť, detské izby, sanitárne vybavenie)
- V samostatnej skupine je umiestnených max. 8 až 10 detí
- V jednej izbe sú umiestnené najviac 3 deti (výnimočne 4 deti súrodeneckej skupiny)

Každé dieťa má vytvorený priestor na súkromie (vlastný stolík, nočný stolík, lampa a iné) a svoje osobné veci má uložené vo vlastnej izbe na dohodnutom mieste.

7. Transformácia hospodársko - ekonomických podmienok

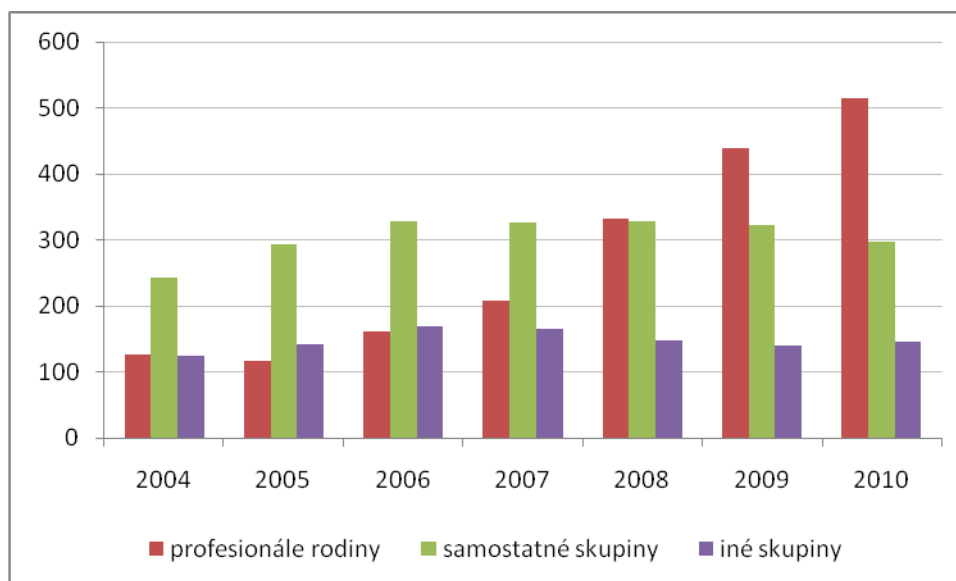
- vytvorenie podmienok na nadobudnutie základných zručností a návykov v narábaní s finančnou hotovosťou, v obstarávaní nákupov a účasti na príprave stravy, výchova k hospodárskemu zaobchádzaniu s materiálnymi a finančnými prostriedkami
- zavedenie pravidiel pridelovania, hospodárenia a zúčtovania pridelených prostriedkov pre samostatné skupiny a ďalšie prevádzkové súčasti
- vypracovanie systému hodnotenia hospodárenia v jednotlivých samostatných skupinách.

Tabuľka 7: Formy starostlivosti v DeD

forma, počet / rok		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
forma star. v DeD	profesionálnych rodín	126	116	162	208	333	438	514
	samostatných skupín	242	294	328	327	328	323	298
	iných skupín	125	141	169	166	147	140	145

zdroj: ÚPSVR SR

Graf 5: Formy starostlivosti v DeD

zdroj: ÚPSVR SR

Ukončenie pobytu v detskom domove má pre dieťa podľa spôsobu ukončenia rôzny význam. Adopcia, ktorá sa prevažne dotýka detí útleho veku dáva dieťaťu novú možnosť vyrastať v prostredí, ktoré mu zabezpečí citové a iné psychické potreby, ktoré mu detský domov nemôže zabezpečiť. Návrat do biologickej rodiny dáva šancu deťom aj rodine po jej úspešnej sanácii nájsť

k sebe opäť cestu obnovením dôvery. Pri odchode z detského domova ako mladý dospelý je odchod spojený so začlenením sa do spoločnosti, ktorá je sprevádzaná rôznymi komplikáciami. Tie zásadným spôsobom ovplyvňujú úspešné osamostatnenie sa, alebo zlyhanie mladého dospelého v živote.

Pobyt v detskom domove má byť podľa Mikloško (2008) len dočasným riešením. Z toho dôvodu sa zabezpečujú opatrenia podporujúce návrat dieťaťa do vlastnej rodiny. Rodina by mala pochopiť svoju zodpovednosť za dieťa, mala by sa aktívne spolupodieľať na možnostiach návratu dieťaťa do prirodzeného domova. Ak sa ukazuje reálna šanca, že rodičia prijmú svoju zodpovednosť za deti, je reálna a možná aj pomoc od sociálnych pracovníkov. Úlohou sociálnych pracovníkov sa tak stáva vypracovanie plánov sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou a preskúmanie možností návratu dieťaťa do jeho pôvodnej rodiny, vypracovanie plánu sanácie pôvodnej rodiny, prípadne preskúmať možnosť zverenia dieťaťa do náhradnej rodinnej starostlivosti.

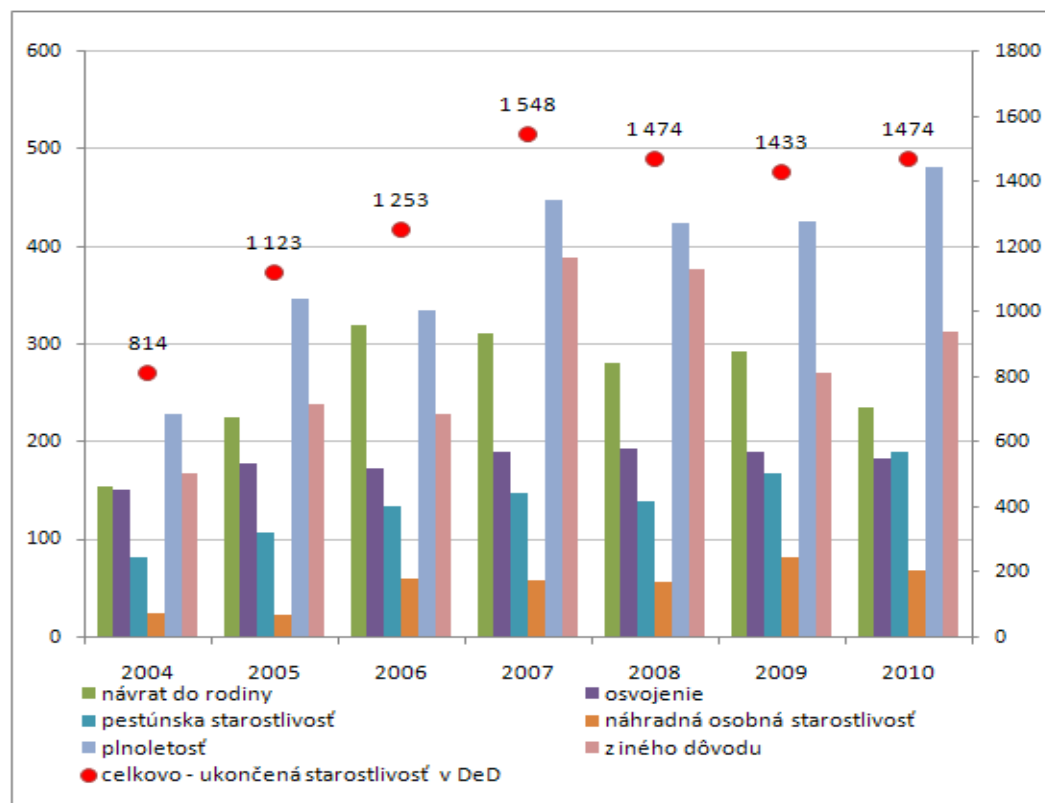
Zákon o rodine a Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí upresňuje, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vypracovávajú plán sociálnej práce s rodinou dieťaťa v spolupráci so zariadením na výkon rozhodnutia súdu, v ktorom je dieťa umiestnené, s obcou a akreditovaným subjektom, ktorý vykonáva opatrenia zamerané na úpravu rodinných pomerov v prirodzenom prostredí. Súčasťou takto spracovaného plánu by malo byť predovšetkým sledovanie psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu dieťaťa. Sociálni pracovníci by mali dieťa najmenej raz za 6 mesiacov v zariadení navštíviť a spolupracovať so sociálnym pracovníkom zariadenia (Zákon č. 305/2005 Z.z §32).

Tabuľka 8: Ukončenie starostlivosti detí v DeD

ukončenie starostlivosti v DeD / rok		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
celkový počet detí, ktorým bola ukončená starostlivosť v DeD		814	1 123	1 253	1 548	1 474	1433	1474
dôvod ukončenia starostlivosti	návrat do rodiny	155	226	321	312	281	293	236
	osvojenie	152	178	173	191	194	191	184
	PS	83	108	134	148	140	169	190
	NOS	25	24	61	59	57	82	69
	plnoletosť	230	348	335	448	425	427	482
	z iného dôvodu	169	239	229	390	377	271	313

zdroj: ÚPSVR SR

Graf 6: Ukončenie starostlivosti detí v DeD

zdroj: ÚPSVR SR

Tabuľka 9: Priemerná dĺžka pobytu dieťaťa v DeD

rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
dĺžka pobytu	4 r. + 9 m.	4 r. + 1m.	4 r. + 5 m.	4 r. + 5 m.	4 r. + 4 m.	4 r. + 4 m.

zdroj: ÚPSVR SR

Opatrenia podporujúce mladého dospelého po ukončení pobytu v detskom domove:

Sociálny kurátor- Mladý dospelý po ukončení pobytu v detskom domove musí riešiť množstvo nových situácií a problémov, pričom nemá potrebnú oporu v rodinnom zázemí. Túto funkciu musí na určitý čas prevziať sociálny kurátor. Ten by mal aspoň raz týždenne udržiavať kontakt s mladým dospelým, a to buď telefonicky, alebo osobne. Týmto spôsobom dokáže zareagovať na vznikajúce problémy a usmerniť mladého dospelého pri ich riešení. Takýto intenzívny kontakt by bol vhodný aspoň po dobu prvých dvoch mesiacov. Rovnako je potrebné, aby sociálny kurátor bol v kontakte so zamestnávateľom a s ním konzultoval situácie a problémy súvisiace s prácou mladého dospelého. Konečné rozhodnutia by však mali byť na mladom dospelom. Čím skôr ich bude schopný urobiť, tým rýchlejšie sa začlení do reálneho života a dokáže sa postaviť na vlastné nohy.

Mladý dospelý- Po odchode z detského domova nastáva čas, kedy mladý dospelý musí prevziať zodpovednosť za ďalšie svoje kroky a v krátkom čase si nájsť miesto v reálnom živote. Ak štát vytvorí už spomínané podmienky, je veľká šanca, že rady a usmernenia sociálneho kurátora povedú k úspešnému osamostatneniu sa. Na začiatku budú kontakty medzi mladým dospelým a sociálnym kurátorom iniciované kurátorom, no po čase si mladý dospelý musí uvedomiť, že iniciovanie kontaktov musí prevziať práve on. Takto sa v ňom vypestuje návyk istej zodpovednosti voči tomu, kto mu pomáha, teda voči štátu zastúpenom sociálnym kurátorom.

Zamestnávateľ/ ÚPSVaR- V prípade, keď mladý dospelý nezotrvá v pracovnom pomere po skončení lehoty pol roka, počas ktorej bol

zamestnaný, by mal ÚPSVaR vo svojej databáze vyhľadať ďalšieho vhodného zamestnávateľa a v spolupráci so sociálnym kurátorom pripraviť mladého dospelého na túto zmenu. Takýto postup vyžaduje predvídavosť zo strany ÚPSVaR, pokiaľ ide o množstvo informácií o zamestnávateľoch ochotných zamestnať sociálne znevýhodnených občanov.

6. ADOPCIA - OSVOJENIE

Adopcia je možná, ak je vylúčený návrat dieťaťa do vlastnej biologickej rodiny. Keď je definitívne dokázaný nezáujem o dieťa zo strany biologických rodičov, rodina, ktorá má o dieťa záujem môže dať podnet pre adopciu na súd. Pri adopcii dieťaťa je dôležitá právna voľnosť. Bez nej sa dieťa môže zveriť len do pestúnskej starostlivosti (náhradná rodina), pričom dieťa stále právne patrí svojim biologickým rodičom.

-proces adopcie: O adopcii rozhoduje súd. Dieťa musí s náhradnými rodičmi súhlasiť. Pri adopcii mladších detí je všetko ľahšie – lepšia adaptácia dieťaťa v rodine a rýchlejšie prijatie rodičov. Čím je dieťa staršie, tým je proces adopcie zdĺhavejší – prijať dieťa s „históriou“ je veľmi ťažké – je tu možný aj tlak zo strany príbuzných dieťaťa.

-princíp: Inštitút podá údaje o záujemcoch o dieťa – prejdú previerkou, musia sa vzdelávať ohľadom vecí – 40-60 hodín. Keď získajú certifikát, môžu sa uchádzať o post „Náhradné rodičovstvo“, rozprávajú sa so psychológom – o príčinách pobytu dieťaťa v domove. Záujemcovia musia prejsť aj lekárskou prehliadkou a absolvovať rôzne pohovory ohľadom adopcie a adaptácie dieťaťa v novej rodine.

Pri adopcii dieťaťa do 1 roka – absolútne sledovanie rodiny, dieťaťa do 3 rokov – **prísne sledovanie rodiny.**

Niektoré deti neprejavujú prílišnú vďaku za možnosť žiť v normálnej rodine a iné zasa ku svojej novej rodine nechovajú dôveru, hlavne ak bol manželský pár už dlhšie bezdetný. Manželské páry majú na výber dve možnosti ako sa postaviť k adopcii. Buď budú dieťa už od malička vychovávať s vedomím, že je adoptované alebo budú adopciu zatajovať ako dieťaťu, tak aj okoliu, pričom je len otázkou času kým sa dieťa dozvie pravdu, no neskôr to môže byť v nesprávnom čase a za nevhodných podmienok.

V prvom rade si treba uvedomiť, že adoptívne rodičovstvo je náročnejšie ako biologické, čo ovplyvňujú viaceré faktory ako minulosť dieťaťa, jeho vzťah k pôvodným rodičom či samotná minulosť jeho rodičov. Nemožno opomenúť

tiež riziko, z hľadiska dedičnosti dieťaťa a aj prostredie, v ktorom vyrastalo, môže na ňom zanechať dlhodobé následky.

Adopcia zastáva dva hlavné významy a to osobný a spoločenský. Osobné hľadisko zahŕňa potrebu manželského páru mať dieťa a potrebu dieťaťa vyrastať vo vhodnom rodinnom prostredí. Z hľadiska spoločenského ide hlavne o kompenzovanie zla náhradnými rodičmi napáchanom na dieťati nezrelými jedincami či pármí. Najdôležitejšie je pochopiť, že adoptívna rodina sa v určitom smere odlišuje od skutočnej rodiny, pretože ona nielen napodobňuje ale aj presahuje prírodu a práve v správnom pochopení tejto odlišnosti spočíva úspešné adoptívne rodičovstvo.

Výber žiadateľov o adopciu

Hlavnými kritériami pri výbere žiadateľov sú hlavne vystihnutie celkovej osobnosti žiadateľov, ich motivácia, kvôli ktorej si chcú dieťa osvojiť, výchovné postoje a vzájomné partnerské vzťahy. Zjednodušene povedané ide tu o porozumenie či žiadatelia sú schopní, chcú a či si môžu adoptovať dieťa. Všeobecne u psychologických testov, ktoré sú súčasťou adoptívneho procesu, ide hlavne o zistenie dvoch základných otázok: aké predpoklady majú žiadatelia ku výkonu svojej budúcej funkcie a aké predpoklady majú k výchove už určitého jedinca. Základnou schémou testov ostávajú biofyzické, vývojové, sociálne a situačné faktory. Východzím predpokladom pri výbere je predovšetkým právne hľadisko. Osvojiteľia nesmú byť zbavení spôsobilosti vykonávať právne úkony alebo byť obmedzení v ich vykonávaní. Aj tu však platí, že v jednotlivých prípadoch sú testy individuálne usposobené podľa charakteru a zvláštností párov aj ich vybraného dieťaťa.

Biofyzické faktory

Tieto faktory by sme mohli aj pomenovať danosťami žiadateľa lebo sa ukázalo, že väčšina z nich je relatívne nemenná a nezávislá od vývojového času. Prvým a jedným z najdôležitejších faktorov je pohlavie, pri ktorom sa posudzuje hlavne, či ide o manželský pár alebo o slobodnú, rozvedenú či

ovdovenú ženu alebo o slobodného, rozvedeného či ovdoveného muža. Vo všeobecnosti platí, že muž má oveľa menšiu šancu adoptovať si dieťa ako žena. Na dedičnosť sa kladie oveľa menšia pozornosť, pretože je len málo dedičných porúch, ktoré by sa prejavili až v dospelosti. Ak sa teda vyskytne takáto choroba v rodine je potrebné lekárske vyšetrenie. Somatické choroby a psychické ochorenia sú posudzované lekárom a on následne určí, či by neobmedzovali žiadateľa vo výkone funkcie rodiča. Telesný zjav sa bohužiaľ tiež posudzuje. V zásade ide o to či jedinec nemá kvôli svojmu vzhľadu pocit menejcennosti a taktiež je najlepšie keď má rovnakú farbu pleti ako dieťa. Z pohľadu intelektuálnej úrovne nie je dôležité aké vysoké či nízke IQ má uchádzač, ale nesmie prekročiť hranicu debility. Mentálne defekty sa tiež považujú za kontraindikáciu adopcie, výnimkou môže byť len ľahký stupeň debility. A ako posledný faktor by sme do tejto kategórie mali zaradiť temperamentné vlastnosti žiadateľov, ktoré by sa nemali výrazne líšiť od temperamentu dieťaťa.

Vývojové faktory

Medzi vývojové faktory radíme činitele, ktoré sa postupom času môžu meniť. Medzi ne radíme okrem veku aj osobnostné faktory. Vek uchádzača sa môže zdať nepodstatný, no v zásade platí, že vekový rozdiel medzi dieťaťom a adoptívnym rodičom by nemal presahovať 35 rokov. Pri osvojení dieťaťa predškolského veku, žiaka základnej školy, prípadne strednej školy, vek rodiča by nemal byť vyšší ako 60 rokov. Vysoký vekový rozdiel partnerov sa nepovažuje v prípade adopcie ako prekážka okrem krajných odchýlok (25 rokov a vyššie). Ďalšie činitele by sme mohli zhrnúť do pojmu osobnosť. Ide hlavne o to aby deti neboli zverené do rúk nezrelým a psychicky narušeným osobám. Žiadateľ nesmie byť psychopatický, antisociálny, necitlivý k potrebám dieťaťa, alkoholik, nesmie brať drogy či mať agresívne tendencie. Relatívnou kontraindikáciou sú tiež vážne aktuálne neurotické problémy označené pojmom poškodenie prostredím. Neurózy miernejšej formy problémy naopak nemusia spôsobovať pokiaľ ide iba o dočasnú, prechodnú formu.

Sociálne faktory

Sem sa zahrňujú predovšetkým vzájomné vzťahy uchádzačov manželov, ich vzťahy k pôvodným rodinám, súrodencom, príbuzným, známym, priateľom a k ľuďom v ich okolí. Na momentálny stav manželstva sa kladie veľký dôraz hlavne ak ide o disharmonické manželstvo prechádzajúce chronickou krízou, manželstvo, kde sa od seba partneri odcudzili alebo kde bolo už podaný a stiahnutý návrh o rozvod. Do úvahy sa aj berú deti žiadateľov, je totiž dôležité aby deti boli pripravené na príchod nového dieťaťa do rodiny. A v poslednom rade sa pozornosť upriamuje aj na širšiu rodinu a okolie, v ktorom aj keď nebude adopcia braná pozitívne, rodičia musia byť schopní čeliť mu a vyrovnat' sa s nepriazňou.

Situačné faktory

Tieto faktory môže, ale nemusia súvisieť so sociálnymi a osobnostnými faktormi, hovorí sa predovšetkým o hmotných a sociálnych pomeroch. Uchádzač musí byť schopný sociálne zabezpečiť dieťa, ale existuje výnimka, keď prejavuje vytrvalú snahu zmeniť svoju problematickú sociálnu situáciu a to aj na vzdory doterajším neúspechom.

Problémy súvisiace s adoptovaným dieťaťom

O fakte, že výchova adoptovaného dieťaťa je oveľa ťažšia a ukrýva oveľa viac problémov ako "obyčajná" výchova vie asi každý. Príčiny ani nemusíme dlho hľadať, stačí spomenúť napríklad nedostatok lásky, keď ju najviac potrebovalo, neosobný prístup k nemu, nové prostredie či ľudia, s ktorými musí vychádzať alebo dokonca nejaká trauma z predchádzajúceho životného obdobia. Ak sa manželský pár alebo jednotlivec rozhodne adoptovať si dieťa a prejde zdĺhavým vybavovaním, nemá ani zďaleka vyhrané. Nasleduje proces zvykania si dieťaťa v novej rodine a adoptívny rodič si začne uvedomovať a riešiť všetky nezvyčajné problémy spojené s dieťaťom. Veľmi často sa stáva, že dieťa zaostáva vo vývine pozadu (čo je napríklad problém vývinu reči) a rodič na to nie je pripravený. Príčiny môžu byť práve v nedostatku lásky smerovanej dieťaťu, vďaka čomu môže dieťa byť menej

spoločenské, mlčanlivejšie a neschopnejšie naučiť sa pre nás bežné veci potrebné k životu. Opakom týchto vlastností sú prílišná hyperaktivita, neschopnosť sústrediť sa či rešpektovať niečiu autoritu. Tieto problémy sa dajú omnoho ľahšie zvládať ak sú na výchovu dvaja partneri, ale nespoľahlivosť jedného z nich indikuje ďalšie komplikácie. Ďalším často riešeným problémom je čas, kedy je vhodné povedať dieťaťu pravdu o jeho pôvode. Mnoho manželských párov to riešilo fingovaným tehotenstvom, kedy sa partnerka na dlhšiu dobu "vytratila" a vrátila sa už s adoptovaným dieťaťom aj keď často nesesedeli údaje o jeho veku či mieste narodenia. Aj tak sa však našiel niekto, kto vypátral tento podvod a považoval za svoju povinnosť oznámiť to dieťaťu. Ako jediné riešenie sa teda naskytuje oznámenie dieťaťu pravdu osobne, avšak v správnom čase a za vhodných podmienok. V rodinách, kde už majú deti sa po adopcii ďalšieho môže vyskytnúť súrodenecká rivalita. Tu našťastie vo väčšine prípadov pomôže čas aby si pôvodné deti zvykli na nového člena v rodine a aby na seba navzájom nežiarlili. Do samostatnej kapitoly sa dá zaradiť prípad adoptovania dieťaťa psychicky alebo fyzicky postihnutého. Toto dieťa vyžaduje oveľa viac času ako dieťa zdravé, ale dá sa povedať, že špeciálna starostlivosť o neho sa veľmi neodlišuje od starostlivosti o vlastné postihnuté dieťa. Treba len rátať s oveľa menším voľným časom.

Medzinárodné adopcie

Len 10 percent detí vyrastajúcich v detských domovoch je, podľa odhadov, schopných nájsť si po dovŕšení osemnástich rokov zamestnanie a začleniť sa do spoločnosti. Bohužiaľ na Slovensku je väčšina týchto detí rómskej národnosti, pričom slovenská spoločnosť je často proti nim negatívne naladená. Neskôr majú problém zarábať si na živobytie a prilepšujú si krádežami a páchaním trestných činov. Výhodiskom z tejto situácie by mohli byť aj medzinárodné adopcie. V súčasnosti je na Slovensku pre medzinárodnú adopciu v platnosti Dohovor o ochrane detí a spolupráci, v rámci ktorého si slovenskí žiadatelia môžu adoptovať dieťa z 55 krajín sveta, a naopak, rodiny z 55 krajín sveta si môžu adoptovať dieťa zo Slovenska. Týmto dohovorom sa zvýšili šance na adopciu detí, ktoré u nás veľkú šancu na adopciu nemajú

(napríklad rómskeho pôvodu) a tiež možnosti rodičov, nespokojných s adoptívnymi podmienkami na Slovensku. Po odchode detí do zahraničia sú deti aj naďalej sledované a je umožnená kontrola detí v náhradnej rodine.

Adopcia na diaľku

Adopcia na diaľku sú projekty, ktoré majú na starosti rôzne charitatívne združenia a zameriavajú sa na pomoc deťom žijúcim v podmienkach úplnej chudoby. Snažia sa o zaistenie vzdelania a základných životných potrieb deťom z rozvojových krajín bez minimálnej starostlivosti. Adoptovať dieťa na diaľku znamená sponzorovať dieťa finančnou čiastkou, ktorá ani nemusí byť vysoká, ale dieťaťu v rozvojovej krajine zabezpečí slušný a dôstojný život na niekoľko mesiacov. Dôležité je pochopiť, že chlapec, alebo dievča, ktoré finančne podporíte, ostane vo vlastnom prostredí a so svojou rodinou a pomoc zabezpečíte iba hmotnú. Adoptívnym rodičom môže byť v podstate ktokoľvek, či už jednotlivec, pár, skupina ľudí, organizácia alebo firma. Na veku tiež nezáleží, sponzorovať môže ako študent tak dôchodca, vlastne úplne každý. Adoptívna rodina je pravidelne informovaná o tom, ako sa dieťaťu darí. Sponzor si môže s dieťaťom prostredníctvom anglických tlmočníkov navzájom posielat' listy, fotografie, môže mu poslať darček a ak veľmi chce, tak ho aj ísť navštíviť.

Tabuľka 10: Motivácia pre náhradné rodičovstvo

<p>Motívy zverejnené</p>	<p>Altruistický. Snaha, ochota a reálna možnosť pomoci tým deťom, ktoré pomoc potrebujú.</p> <p>Profesionálny. Presvedčenie záujemcov, že deti chápu a že to s nimi vedia.</p> <p>Emocionálny. Láska k deťom, pozitívny vzťah k nim, snaha o plnohodnotný život.</p> <p>Nenaplnené rodičovstvo. Túžba prežiť si rodičovstvo aspoň psychologicky, keď to nie je biologicky možné, zabezpečenie kontinuity rodiny.</p> <p>Rodinný. V rodine s jedináčikom doplnenie súrodenca.</p> <p>Zmysel života, životná náplň. „Náhrada“ prázdneho miesta po vlastných deťoch, alebo prijatie poslania napr. v rámci náboženského spoločenstva.</p> <p>Ekonomické zabezpečenie. Snaha o zmysluplné rozdelenie sa o prebytok materiálnych statkov.</p> <p>Záchranár. „Spasiteľský komplex. Keď nemôže „spasiť“ svet, tak aspoň jedno dieťa.</p>
<p>Motívy neverejné</p>	<p>Pragmatizmus. Môže ísť o dostupnú prácu a možnosť zmysluplne stráviť čas v konkrétnom prostredí, ktoré neposkytuje iné možnosti.</p> <p>Ekonomické prílepenie. Stabilný príjem (nedotýka sa adopcie).</p> <p>Rodinná povinnosť. Pocit rodinnej súdržnosti i spoločenského očakávania vytvárajú tlak na prijatie dieťaťa (dotýka sa predovšetkým pestúnstva v rámci príbuzenstva).</p> <p>Spoločenský status. Starat' sa o dieťa, resp. byť zamestnaný je spoločensky uznávaná morálna hodnota.</p> <p>Publicita. Motivácia je sebareprezentácia (napr. u niektorých „hviezd“ v zábavnom priemysle).</p>
<p>Motívy skryté</p>	<p>„Niečo si dokazujú.“ Ašpirácie neúspešného rodičovstva sa presunú na dieťa „zvonku“.</p> <p>Riešenie partnerskej krízy. Príchod dieťaťa „zvonku“ má zlepšiť narušený, alebo málo naplnený partnerský vzťah.</p> <p>Psychopatologické motívy. Najčastejšie ide o heterosexuálne, alebo homosexuálne pedofilné zameranie.</p> <p>Mocenské ambície. Rodičovská pozícia umožňuje prostredníctvom budovania závislosti uplatnenie mocenských ambícií.</p>

Zdroj: Škoviera (2007, s. 22)

7. ZÁKLADNÉ PSYCHICKÉ POTREBY DIEŤAŤA

Pre harmonický a všestranný vývoj osobnosti dieťaťa je podstatné popri naplnení jeho biologických a sociálnych potrieb aj naplnenie jeho psychických potrieb a pocitov. Od toho sa podstatne odvíja úspešné zvládnutie života v spoločnosti. Pri uspokojovaní potrieb platí, „že miera neuspokojenia základných potrieb dieťaťa býva i mierou narušenia celkového stavu vývoja dieťaťa“ (Kasanová, 2008, s. 79).

Kasanová (2008) ďalej uvádza, že deti, ktorých potreby nie sú dostatočne uspokojované alebo ktoré naopak dostávajú od rodičov všetko, čo chcú, bez toho, aby pre to museli čokoľvek urobiť, mávajú často vážne problémy v komunikácii so svojim sociálnym okolím, chýbajú im základné životné istoty a pozitívne vzory.

Podrobnú klasifikáciu potrieb nám ponúka Matejček (2007), ktorý rozlišuje:

1. Potreba určitého množstva, kvality a premenlivosti vonkajších podnetov.

Takýmto prívodom podnetov sa organizmu umožňuje, aby sa „naladil“ na žiaducu úroveň aktivity. Pre človeka to znamená, že sa nebude nudiť ani že nebude sústavne podnetmi preťažovaný.

2. Potreba určitej stálosti, rádu a zmyslu v podnetoch.

Hovoríme tomu „zmysluplný svet“. Naplneniu tejto potreby umožňuje, aby sa z podnetov, ktoré k nám prostredníctvom všetkých našich zmyslov prichádzajú, stali skúsenosti, poznatky a pracovné stratégie. Keby sme totiž všetko dianie vo svojom okolí vnímali iba ako náhodné, vznikol by z toho chaos a ničomu by sme sa nemohli naučiť. Ide teda o základnú potrebu umožňujúcu učenie.

3. Potreba prvotných citových a sociálnych vzťahov, t.j. Vzťahov k osobám prvotných vychovávateľov.

Náležité uspokojenie tejto potreby prináša dieťaťu pocit životnej istoty a je podmienkou pre žiaduce vnútorné usporiadanie jeho osobnosti. Kasanová (2008) k tomu dopĺňa, že tieto potreby dieťaťa napĺňa prirodzená a primeraná starostlivosť matky a otca. Sociálna interakcia, vzťah matka

(rodičia) – dieťa, prináša dieťaťu široké spektrum stimulácie: úsmevy, prihováranie cez rôzne citoslovčia, varovanie (nosenie na rukách), vnímanie a ochutnávanie nových jedál, vnímanie hračiek a objektov rôznych tvarov, farieb a materiálu, vydávajúcich zvuky.

Citovo zanedbávané dieťa má tendenciu zaostávať vo všetkých oblastiach vývinu. Nemilované dieťa nemá pre koho rásť a rozvíjať sa. Keď sa dieťaťu s láskou neprihovárame, nerozvíja sa jeho rečová schopnosť. Prísun informácií o svete, sprostredkovaný rodičmi sa zúži, nezujem alebo neschopnosť podať takéto informácie spôsobuje u dieťaťa zaostávanie rozumového vývinu (Mikloško J.,2008.).

4. Potreba identity, t.j. Potreba spoločenského uplatnenia a spoločenskej hodnoty.

Z náležitého uspokojenia tejto potreby vychádza zdravé vedomie vlastného ja. Toto vedomie je potom ďalej podmienkou pre to, aby si človek mohol na svojej vývojovej dráhe osvojiť užitočné spoločenské role a stanoviť si hodnotné ciele pre svoje snaženia.

5. Potreba otvorenej budúcnosti, alebo životnej perspektívy

Jej uspokojenie dáva ľudskému životu časové rozpätie, čo preložené do psychologickéj reči znamená rozpätie medzi otvorenosťou a uzavretosťou osudu, medzi nádejou a beznádejou, medzi životným rozletom a zúfalstvom.

8. SOCIÁLNO PATOLOGICKÉ JAVY U DETÍ V NÁHRADNEJ STAROSTLIVOSTI

Pod pojmom sociálno-patologické javy sa rozumejú skutočnosti vymykajúce sa pravidlám, normám zaužívaným a očakávaných v danej komunite, spoločnosti, v ktorej žije jednotlivec. Jedinec s odlišným správaním, vymykajúcim sa a neakceptovateľným spoločnosťou - alkoholizmus, drogy, prostitúcia, drobné krádeže, toto sú sociálno-patologické javy, ktoré predchádzajú, alebo sa stávajú jednou z príčin vzniku samotného trestného činu. Jedinec je za takéto správanie sankcionovaný, čo má za následok sociálne vylúčenie zo spoločnosti a pre dieťa niet z takejto situácie úniku – potrebuje pomoc (Ondrejko Peter, 2001).

Samotné dieťa nachádzajúce sa v disfunkčnej rodine z akéhokoľvek dôvodu, si nie vždy vyberie tú správnu cestu. Ak je jediným možným východiskom z nepriaznivej situácie umiestnenie dieťaťa do resocializačného strediska sa mu poskytuje odborná pomoc.

1. Resocializačné stredisko a jeho funkcia.

Resocializačné stredisko sa, podľa § 63 zákona 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zriaďuje na účel aktivizovania vnútorných schopností detí a plnoletých fyzických osôb na prekonanie psychických dôsledkov, fyzických dôsledkov a sociálnych dôsledkov drogových závislostí alebo iných závislostí a na zapojenie sa do života v prirodzenom prostredí (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

V resocializačnom stredisku sa poskytuje odborná pomoc dieťaťu so skončenou povinnou školskou dochádzkou a plnoletej fyzickej osobe po skončení liečby na základe odporúčania poskytovateľa zdravotnej starostlivosti (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

vykonáva rozhodnutie súdu o výchovnom opatrení podľa zákona o rodine.

2. Krízové stredisko a jeho funkcia.

Krízové stredisko poskytuje azylové ubytovanie obetiam domáceho násilia. Poskytuje pomoc, podporu, kde je to najnutnejšie a pomáha prelomiť bludný kruh násilia tým, že má týraná žena (muž) možnosť aspoň na určitý čas sa niekam uchýliť a to aj so svojimi deťmi. Navyše sa azyl pre opustené, týrané alebo zanedbávané deti ukázal ako žiadaný a nanajvýš potrebný (Vlček R., Hrušovská Z., 2006).

Podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov zabezpečuje:

Vykonávanie opatrení podľa tohto zákona, ak sa dieťa, rodina alebo plnoletá fyzická osoba nachádza v krízovej životnej situácii.

1. Výkon rozhodnutia súdu o výchovnom opatrení podľa osobitného predpisu.
2. Výkon rozhodnutia súdu o predbežnom opatrení podľa osobitného predpisu.
3. Výkon výchovného opatrenia.

V krízovom stredisku sa môže predbežné opatrenie vykonávať v profesionálnej rodine. Profesionálna rodina poskytuje starostlivosť dieťaťu vo svojom vlastnom prirodzenom rodinnom prostredí (www.upsvar.sk).

9. PREVENTÍVNE PROGRAMY NA PODPORU RIZIKOVÝCH RODÍN

Účinnosť prevencie zanedbávania starostlivosti o dieťa v rodine býva priamo úmerná tomu v akej fáze rodičovstva a v akom veku dieťaťa sa podarí ohrozenej rodine poskytnúť podporu a pomoc. Viaceré skúsenosti dokazujú, že pokiaľ je rizikovým rodinám poskytnutá podpora ešte v dobe pred narodením dieťaťa alebo krátko po narodení, nemusí dôjsť k odobraniu dieťaťa z biologickej rodiny z dôvodu zanedbania starostlivosti. Veľa ľudí čerpá skúsenosti s výchovou dieťaťa z vlastnej rodiny. Je tu teda väčšia pravdepodobnosť, že ľudia, ktorí boli v detstve vlastnými rodičmi zanedbávaní alebo týraní budú starostlivosť o vlastné dieťa tiež zanedbávať. (Bechyňová V., Konvičková M., 2008).

Svoje opodstatnenie majú preventívne programy zamerané na rodinu. Podpora samotnej tehotnej ženy, prednášky s pediatrom ako zvládať starostlivosť o dieťa, podpora matkinej starostlivosti o seba a plod, pravidelné zdravotné prehliadky, sociálna podpora formou sociálnych dávok a samotné hospodárenie s nimi. (Špatenková Nadežda a kolektív., 2004.)

Nežiaduce zaobchádzanie s deťmi predškolského a školského veku sa dá zachytiť už pri deťoch predškolského veku pomocou hier, prostredníctvom ktorých dieťa odkrýva svoje pocity, nálady, názory. Tu dieťa odkrýva svoje postavenie v rodine a taktiež aj situáciu v rodine. Najprv sa však uskutočňujú prostredníctvom učiteliek materských škôl. (Bechyňová V., Konvičková M., 2008). Veľkú úlohu osvetu tu zohrávajú médiá, televízia, internet, linka dôvery a rôzne nadácie na podporu rodinám a samotným deťom v ťažkej situácii.

ZÁVER

Tému detí v náhradnej starostlivosti som si vybrala preto, aby som poukázala na neľahký život detí, ktoré sa ocitli v zlej životnej situácii. My dospelí sme tu preto, aby sme pomáhali, chránili a obhajovali práva samotného dieťaťa. A že povinnosťou každého človeka je upozorniť príslušnú inštitúciu, keď sú v jeho blízkosti porušované práva dieťaťa. Sú povinní poskytnúť dieťaťu okamžitú pomoc. Pri písaní diplomovej práce som si uvedomila viacero faktorov, ktoré ovplyvnili moje vnímanie detí umiestnených do náhradnej starostlivosti. Aj dnes však existujú matky, ktoré sa o detí nestarajú, týrajú a zanedbávajú ich, alebo sa ich dobrovoľne úplne vzdajú. Takéto deti sú po odlúčení umiestnené do detských domovov, kde čakajú na novú- lepšiu rodinu. Sú to deti, ktoré často krát museli dospieť oveľa skôr a boli mnohokrát v ťažkej životnej situácii, ktorú si nevieme my dospelí ani predstaviť čo sa odrazilo na ich prístupe k okoliu, ktoré ich často odsudzovalo a zavrholo. A veľa krát sa im nedostalo potrebnej pomoci a ich ťažká životná situácia sa riešila odňatím z vlastnej biologickej rodiny a umiestňovaním do detských domovov. Pozitívum je že dnešné detské domovy prechádzajú postupnou transformáciou a postupne sa menia na domovy rodinného typu. Ďalším pozitívnym trendom je umiestňovanie detí do profesionálnych rodín, kde tieto deti ne strácajú kontakt s reálnym životom v bežnej rodine. V profesionálnych rodinách sú umiestňované dočasne pokiaľ sa ich životná situácia v biologickej rodine nezlepší poprípade vzdania sa dieťaťa biologickými rodičmi môže byť dieťa osvojené.

Dieťa, či už malé alebo veľké, potrebuje mať vo svojom živote osobu, ktorej môže bezhranične dôverovať a zveriť sa jej so všetkými trápeniami. Vo väčšine prípadov je touto osobou pre nich ich matka alebo otec, nie je to však vždy tak. Dieťa spoznáva a váži si toho, kto ho kŕmi a stará sa oň.

Mnoho ľudí začína svoj sexuálny život vo veľmi mladom veku nezodpovedne bez premýšľania o následkoch. Takto vstupujú do

manželstva neuvážene, nepripravení na samotné spolužitie v manželstve a to nehovoriac o výchove a starostlivosti o dieťa. Keď sa k tomu pridružia aj ďalšie faktory ako sú zlé sociálne, bytové, ekonomické podmienky na svet nám prichádzajú deti, ktoré nemajú vytvorené pozitívne podmienky pre život. Teda deti, ktorých vlastní rodičia zanedbávajú starostlivosť a výchovu. V takýchto prípadoch musí prevziať starostlivosť štát. Deti patria k najzraniteľnejším a najzávislejším skupinám spoločnosti, preto je nevyhnutné chrániť ich. Potreba chrániť deti má dlhodobú históriu.

Táto diplomová práca má teoretický charakter opierajúci sa o štatistické údaje MPSVR SR. Teoretické kapitoly objasňujú základnú terminológiu a každá kapitola je spracovaná tak aby mohla poslúžiť informatívne pre širokú verejnosť zaujímajúcu sa o danú problematiku.

V práci sa venujem aj legislatíve, ktorá je dôležitá na ochranu detí, Veľkú úlohu tu zohrávajú rôzne inštitúcie, pretože v nich sa uskutočňuje starostlivosť o deti. Poďakovanie patrí pedagógom, pediatrom, policajtom, sociálnym pracovníkom, ktorí sa podieľajú na riešení ťažkej životnej situácie detí. Poďakovanie patrí najmä náhradným rodičom, ktorí sú odhodlaní poskytnúť domov, rodičovskú lásku deťom, ktoré to nikdy nepoznali.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

- BAKOŠOVÁ Zlatica. 2008. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Public promotion, s.r.o. 2008. ISBN 978-80-969944-03
- BAKOŠOVÁ, Z.: Sociálna pedagogika. 1. vyd. Bratislava : 1994, 80 s. ISBN 80-
- BALOGOVIČ, B. : Neúspešná sanácia dysfunkčnej rodiny a jej dôsledky na vývin dieťaťa v náhradnej starostlivosti. In: Mládež a spoločnosť. 2008, GERBERY Daniel, Bodnárová B., Filadelfiová J., Rodina a práca 1/2007
- HAMAROVÁ, J. a kol.: Výchova v rodine. 1. vyd. Bratislava : 1986, 125 s.
- HRONCOVA, J.- HUDECOVÁ, A.- MATULAYOVÁ, T.: Sociálna pedagogika a sociálna práca. 1. vyd. Banská Bystrica : 2000, 298 s. ISBN 80-8055-476-5
- HUDECOVÁ, A.- BROZMANOVÁ, GREGOROVÁ, A.: Sociálna práca s rodinou. Banská Bystrica: 2008. 1.vyd.234 s. ISBN 978-80-8083-597-2
- KOTEKOVÁ Rastislava a kol.: Psychológia rodiny, PeGaS, 1998
- LEVICKÁ, J. a kol.: Sociálna práca s rodinou. Trnava : 2004, 1. vyd. 177 s. ISBN 80-89074-93-6 (A)
- LEVICKÁ, J.: Prvoradou povinnosťou sociálneho pracovníka je sanácia rodinného prostredia. In: Sociálna práca 2006, č. 1., (B)
- MIKLOŠKO, J. Náhradná starostlivosť. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2008.
- MIKLOŠKO, J., ŽARNAY, Š. Ohrozená rodina na Slovensku II. Bratislava: Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, 2008.
- Občianske združenie Návrat. 2000. Profesionálny rodič, alebo guľatá kocka. Bratislava 2000. ISBN 80-967-90B-1-1
- ONDREJKOVIČ, Peter. 2001. Sociálna patológia. Bratislava: VEDA 2001. ISBN 80-224-0685-6
- PAPŠO, P.: Sociálna práca v podmienkach detských domovov. In: Socialia, Banská Bystrica: 2009, 281 s. ISBN 978-80-8083-895-9

ŠIMOVÁ Eva: Výchova k manželstvu a rodičovstvu,
ŠPATENKOVÁ Nadežda, a kolektív.,2004. Krízová intervencie pro praxi.
Grada Publishing a.s.,2004. ISBN 80-247-0586-9
VIŠŇOVSKÝ, L. a kol.: Základy rodinnej výchovy. Banská Bystrica : 2007,
198 s. ISBN 978-80-8083-443-2
VLČEK, Róbert, HRUBEŠOVÁ, Zdenka. 2006. Sociálnoprávna ochrana
maloletých vybrané aspekty. Bratislava: EPOS 2006. 254s. ISBN 80-8057-
675-0
ZIEMSKA, M.: Rodina a osobnosť. 1. vyd. Bratislava : 1980. 186 s.
ZELINA,M. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. 2. Vydanie.
Bratislava: Iris,1996.
Zákon č. 36/2005 Z.z o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o
zmene a doplnení niektorých zákonov
- internet: stránky ÚPSVR SR: www.upsvar.sk (17.novembra 2011)
www.employment.gov.sk/rod-a-soc-politika-socialnopravna-ochrana-deti-a-socialna-kuratela.html
www.sancaoz.sk

ZOZNAM POUŽITEJ ZAHRANIČNEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., 2008. Sanace rodiny - Sociální práce s dysfunkčními rodinami. Portál, s.r.o., Praha 2008. ISBN 978-80-7367-392-5

Giddens Anthony,. Sociologiemeqin. Argo Praha. 2003

JONESOVÁ Elsa: Terapie rodinných systému, Konfrontace, Hradec Králové 1993

KOHOUTEK, R.: Vývoj a výchova dítěte v rodine. Brno : 1998, 17 s. ISBN 80- 7204- 105- 3

MATEJČEK, Z. Co deti nejjvíc potrebují. Praha: Portál, 2007.

MATOUŠEK, O.: Rodina jako instituce a vztahová síť. 1. vyd. Praha : 1993, 124 s. ISBN 80- 901424- 7- 8

MATOUŠEK, O.: Slovník sociální práce. 1.vyd. Praha : 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0

MATOUŠEK, Oldřich. 2008. Slovník sociální práce. Praha: Portál 2008. 272s.

SATIROVÁ Virginia: Kniha o rodine, Praha 1994

SOBOTKOVÁ Irena: Psychologie rodiny, Pontál, 2001

ŠKOVIERA,A. Dilemata náhradní výchovy.Praha: Portál, 2007.

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek

Tab.1	Hlavné dôvody, ktoré viedli k vyňatiu dieťaťa z rodiny (2006 a 2007)	21
Tab.2	Význam občianskeho združenia Šanca pre nechcených v číslach počet zachránených detí.....	23
Tab.3	Počet detí v náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a v poručníctve v porovnaní s počtom detí s nariadenou ústavnou starostlivosťou	32
Tab.4	Počet detí zverených do náhradnej starostlivosti.....	33
Tab.5	Počet detí v jednotlivých formách starostlivosti DeD.....	35
Tab.6	Detské domovy na Slovensku.....	41
Tab.7	Formy starostlivosti v DeD.....	46
Tab.8	Ukončenie starostlivosti detí v DeD.....	47
Tab.9	Priemerná dĺžka pobytu dieťaťa v DeD.....	48
Tab.10	Motivácia pre náhradné rodičovstvo.....	61

Zoznam grafov

Graf 1	Počet detí v náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a v poručníctve v porovnaní s počtom detí s nariadenou ústavnou starostlivosťou.....	33
Graf 2	Počet detí zverených do náhradnej starostlivosti.....	34
Graf 3	Počet detí v jednotlivých formách starostlivosti DeD.....	35
Graf 4	Detské domovy na Slovensku.....	41
Graf 5	Formy starostlivosti v DeD.....	47
Graf 6	Ukončenie starostlivosti detí v DeD.....	48

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Katarína Kristeková

Obor: Špeciálna pedagogika – učiteľstvo (Mgr. SPPGU)

Forma štúdia: magisterské kombinované štúdium

Názov práce: Náhradná rodina ako záchrana pre nechcených.

Rok: 2012

Počet strán textu bez príloh: 60

Celkový počet strán príloh: 0

Počet titulov slovenskej literatúry a prameňov: 21

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 11

Počet internetových zdrojov: 3

Vedúci práce: PhDr. Jana Slezáková